

БАТЛАВ:

БОАЖЯ-НЫ ХБОБНУГ-ЫН ДАРГАГ.ЭНХМӨНХ

ЗӨВШӨӨРЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН:

“МОЭНКО” ХХК-ИЙН ДЭД ЗАХИРАЛ: Ж.ОЮУНЧИМЭГ

**ХОВД АЙМГИЙН ДАРВИ СУМЫН НУТАГТ БАЙРЛАХ “МОЭНКО”
ХХК-ИЙН ХӨШӨӨТИЙН НҮҮРСНИЙ ОРДЫГ АШИГЛАХ
ТӨСЛИЙН 2024 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн дугаар: (MV-001414, MV-001640, MV-006525, MV-004322, MV-011887, MV-020299, MV-011888, MV-015289)

Аж ахуйн нэгжийн регистрийн дугаар: 5141583

Хянасан:

БОАЖЯ-НЫ ХБОБНУГ-ЫН Ахлах шинжээч/Ц.Жаргалнэмэх/

Боловсруулсан:

МОЭНКО ХХК-ийн Байгаль орчны орлогч менежер:/Б.Ганболд/

ГАРЧИГ

ЗУРГАН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ	iii
ХҮСНЭГТЭН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ	iii
ОРШИЛ	1
НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	3
1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл	3
1.2 Ордын нөөц	6
1.3 Дэд бүтэц	7
1.4 Нүүрс олборлолт, ил уурхайн хүчин чадал	9
1.5 Нүүрс баяжуулах технологи, тоног төхөөрөмж	9
1.6 Өрөмдлөг, тэсэлгээний ажил	10
1.7 Уурхайн тээвэр	10
1.8 Ил уурхайн үндсэн хэмжээс, загварчлал	11
ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГМИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ОНЦЛОГ	13
2.1 Төслийн байршил, үйл ажиллагаа	13
2.2 Газрын гадарга, хэвлий	13
2.3 Уур амьсгал	13
2.4 Агаарын чанар	13
2.5 Гадаргын ус	14
2.6 Газрын доорх ус	14
2.7 Хөрсөн бүрхэвч	15
2.8 Ургамлан нөмрөг	15
2.9 Амьтны аймаг	15
2.10 Тусгай хамгаалалттай газар нутаг	15
2.11 Түүх, соёлын дурсгалт зүйл	15
2.12 Нийгэм, эдийн засгийн байдал	16
2.13 Ус хэрэглээний урьдчилсан тооцоо	16
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	17
3.1 Газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	17
3.2 Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	17
3.3 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	18
3.4 Хөрс, ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	19
3.5 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах	19
ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ	20
4.1 Зорилго, зорилт	20
4.2 Төлөвлөгөөний хамрах хүрээ	21
4.3 БОМТ-ний нийт зардал	21
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	23
Нөхөн сэргээх ажлын төлөвлөгөө	26
ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	28
— Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний танилцуулга	29

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	31
НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	32
Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ	33
ЕС. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	35
АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	36
Хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим	37
АРВАН НЭГ. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	42
АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	43
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	45
АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	47
АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН	48
ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	48
ХАВСРАЛТ 1. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ	50
ХАВСРАЛТ 2. ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ХУУЛБАР	52
ХАВСРАЛТ 3. БОАЖЯ-НЫ ЛАВЛАГАА	69
ХАВСРАЛТ 4. БОМТ-НИЙ БАРЬЦАА МӨНГӨНИЙ БАРИМТ	78
ХАВСРАЛТ 5. ТУХАЙН ЖИЛД АШИГЛАХ ХИМИЙН БОДИСЫН НЭР, ХЭМЖЭЭ	80
ХАВСРАЛТ 6. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС	83

ЗУРГАН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Хөшөөтийн нүүрсний ордын байршлын зураг 3

Зураг 2. Тоног төхөөрөмжийн холболтын бүдүүвч 10

Зураг 3. Ил уурхайн ашиглалтын эцсийн байдал 12

Зураг 4. Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах техник шийдлүүд 17

Зураг 5. Усны ашиглалт хянах камерын үйл ажиллагаа 18

Зураг 6. Ус зөөвөрлөх машиныг зориулалтаар нь ялгасан байдал 18

Зураг 7. Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгааллыг хэрэгжүүлэхээр сонгосон “Сутай”ОНТХГ болон түүний орчмын газар 30

Зураг 8. Аюултай хаягдлын ангилан ялгалт 40

ХҮСНЭГТЭН МЭДЭЭЛЛИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн мэдээлэл 4

Хүснэгт 2. Төслийн техник, эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд 5

Хүснэгт 3. Ордын нөөц (В+С) 6

Хүснэгт 4. Ил уурхайн үндсэн хэмжээс 12

Хүснэгт 5. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн задаргаа 22

Хүснэгт 6. Төслийн техник, тоног төхөөрөмжүүд 26

Хүснэгт 7. Ахуйн хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт 39

Хүснэгт 8. Аюултай хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт 40

ОРШИЛ

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний орд нь Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойд хэсэгт, Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1300 км, Ховд хотоос зүүн урагш 210 км, Дарви сумаас баруун урагш 50 км, Цэцэг сумаас хойш 29 км-ийн зайд оршино.

“Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төсөл нь нийт 1885.6 га талбайг хамарсан MV-015289, MV-011888, MV-011887, MV-006525, MV-004322, MV-001640, MV-001414, MV-020299 тоот ашиглалтын 8 тусгай зөвшөөрөлтэйгээр нүүрс олборлох үйл ажиллагаа явуулж байна.

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний төслийн үйл ажиллагаа нь байгаль орчин, уул уурхай, зам тээвэр, барилга, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй зэрэг нийгмийн салбарын бүхий л төрлийг хамарсан цогц хэлбэрээр явагдаж байгаа бөгөөд түүнтэй холбогдох хууль, журам, заавар, стандартуудыг мөрдөн ажиллаж байна.

Цаашид уурхайн үйл ажиллагаа өргөжих тусам байгаль орчны ажлуудыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллах ба мөн олон улсын дэвшилтэт технологийг байгаль орчныг хамгаалах ажилд нэвтрүүлэн ажиллах болно.

МоЭнКо ХХК нь 2007 оноос өрөмдлөг хайгуулын ажил эхэлсэн бөгөөд энэ үеэс эхлэн Монгол улсын хууль тогтоомжийн дагуу байгаль хамгаалах чиглэлээр дараах ажлуудыг мэргэжлийн байгууллага болон компанийн дотоод нөөц бололцоогоор хийж гүйцэтгээд байна. Үүнд:

- Хөшөөт тус нутгийн байгаль орчны суурь судалгааг “Эко Алтай” ХХК-иар 2007 онд хийлгэсэн.
- Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайд газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгааг 2009 онд “Геоценоз” ХХК, 2015 онд Гурван тайга ХХК, 2020 онд Давхар Ертөнц ХХК-иар тус бүр хийж гүйцэтгүүлсэн.
- Нүүрсний алсын тээврийн хатуу хучилттай замын БОНБНҮ-г 2008 онд “Бөхөн Чингэлэг” ХХК-иар хийлгэсэн.
- Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн дотоодын хэрэгцээг хангах Дулааны цахилгаан станцын БОНБНҮ-г “Бөхөн Чингэлэг” ХХК-иар хийлгэсэн.
- Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн БОНБНҮ-г 2009 онд “Бөхөн Чингэлэг” ХХК-р хийлгэж, нэмэлт тодотголын ажлыг 2015 онд “УМСМ” ХХК, 2021 онд “ОЙТ БҮС” ХХК-р хийж гүйцэтгүүлсэн.
- 2014 онд Байгаль орчны аудитыг “Цэхи консалтинг” ХХК-иар, 2016, 2018, 2020 онуудын Байгаль орчны аудитыг “Мөнх Мизу” ХХК болон ЭБГ Консалтинг ХХК-иар хийлгэсэн.
- Бусад барилга объектуудын БОНБНҮ-г “Газар Дэлхий” ХХК, “УМСМ” ХХК, “Биллитон гилори” ХХК-иар тус тус хийлгэсэн.
- Хөшөөтийн уурхайн ажилтнуудын кемп болон оффисын “Цэвэрлэх байгууламжийн төсөл”-ийн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээг Давхар Ертөнц ХХК-иар гүйцэтгүүлсэн.
- 2018-2022 оны хугацаанд Дарви, Цэцэг, Үенч сумдад орон нутгаас ирсэн саналын дагуу дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд 151.2 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийж сум орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.

2017-2022 оны хугацаанд Ховд Жаргалант, Дарви, Цэцэг, Үенч, Булган сумдад ногоон байгууламжыг нэмэгдүүлэх зорилгоор 61.600 ширхэг модны суулгац тарьж, хүлээлгэн өгч

хамтран ажилласан байна. Ерөнхийлөгчийн санаачилсан ТЭРБУМ МОД үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд 2022 онд Дарви, Цэцэг, Алтай, Булган сумдад 20га талбайд 20,000 ширхэг суулгацаар ойн зурвас байгуулах ажлыг мэргэжлийн байгуулгаар гүйцэтгүүлж байна.

- 2018-2022 оны хугацаанд Дарви, Цэцэг, Үенч сумдад нийт 13 булгийн эхийг хашиж хамгаалж сум орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.
- 2017, 2018 онд Дарви сумын Мөрөн багт тус тус 200га нийт 400га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- 2019 онд Цэцэг сумын Хажинга багт 50га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- 2019, 2021 онд Булган сум Алаг толгой баг Булган гол дагуу Минж хамгаалах зорилгоор 25га талбайг хашиж хамгаалан 2021 онд тор 6000 метр, шон 2000 ширхэг, боох төмөр утас 15 боодлыг Үенч Бодонч Булган голын сав газрын захиргаанд хүлээлгэн өгсөн.
- 2022 онд Үенч сумын төвд 10 га, Алтай сумын Майхан хар нэртэй газарт 5 га, Хөндийн ам гэх газарт 3 га газарт техникийн нөхөн сэргээлт тус бүр хийж гүйцэтгэн сум орон нутагт нь хүлээлгэн өгсөн.
- 2022-2023 онд Хүндлэл кемпийн газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа, Үенчийн Гаалийн хяналтын бүсийн газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгааг Аватар ХХК-иар хийлгэсэн.
- 2023 онд биологийн олон янз байдал дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний хүрээнд Алтай сумын Халтар уул 1.5 га, Хөндийн хэв гэх газар 2 га, Булган сумын Бүрэн хайрханы эвдэрсэн талбайд 0.4 га, Булган гол дагуу эвдэрсэн талбайд 0.9 га, Үенч сумын төвд хогийн цэгийн 10 га, Дарви сумын нэгдсэн хогийн цэгт техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлуудыг тус бүр хийж гүйцэтгэлээ.
- Биологийн олон янз байдал дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний хүрээнд Дарви сумын Мөрөн багт гүний худаг, Цэцэг сумын төвд гүний худаг тус бүр нэгийг гаргаж орон нутагт нь хүлээлгэн өгсөн.

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Төслийн нэр: Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордыг ил уурхайн аргаар ашиглах төсөл

Төсөл хэрэгжүүлэгч байгууллага: “МоЭнКо” ХХК

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг: Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 4 дүгээр хороо, Сөүлийн гудамж 23, Түшиг төв, 3 давхар, Утас: (976)-7711-0567, (976)-9911-0170 Вэб хуудас: www.moenco.mn, E-mail: oyunchimeg.ja@mongolia-energy.com

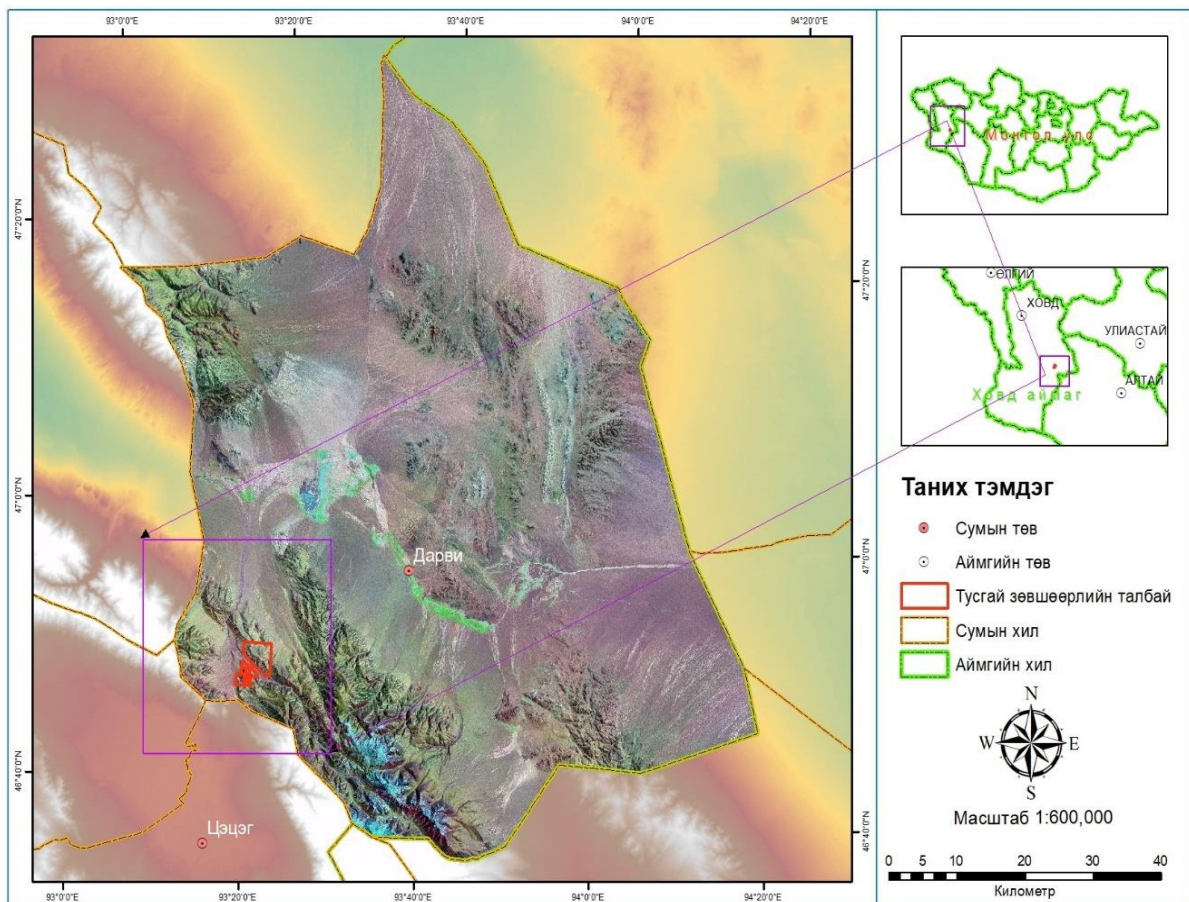
Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ:

- Улсын бүртгэлийн дугаар: 9019023025
- Улсын регистрийн дугаар: 5141583

Ашигт малтмал ашиглах тусгай зөвшөөрөл:

Хөшөөтийн нүүрсний уурхай нь (MV-015289, MV-011888, MV-011887, MV-006525, MV-004322, MV-001640, MV-001414, MV-020299) тоот ашиглалтын 8 тусгай зөвшөөрлийн 1885.6 га талбайг хамран үйл ажиллагаагаа явуулдаг.

Төслийн талбайн байршил: Хөшөөтийн нүүрсний орд нь Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойд хэсэгт оршино. Тус орд нь Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1300 км, Ховд хотоос зүүн урагш 210 км, Дарви сумаас баруун урагш 50 км, Цэцэг сумаас хойш 29 км-ийн зайд байрладаг.

Зураг 1. Хөшөөтийн нүүрсний ордын байршлын зураг

Хүснэгт 1. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн мэдээлэл

№	Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	Талбай,га	Талбайн солбицлууд	
			Өргөрөг	Уртраг
1	MV-001414	28.8	93° 19' 29.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 7.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 7.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 29.56"	46° 48' 11.5"
2	MV-001640	40.87	93° 19' 14.56"	46° 48' 21.5"
			93° 18' 49.57"	46° 48' 21.5"
			93° 18' 49.57"	46° 48' 46.49"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 46.49"
3	MV-004322	53.97	93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 44.5"
			93° 19' 39.57"	46° 48' 44.5"
4	MV-006525	45.79	93° 19' 39.55"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 29.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 29.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
5	MV-011887	203.48	93° 19' 7.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 7.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 51.49"
			93° 19' 14.56"	46° 47' 31.49"
			93° 18' 9.56"	46° 47' 31.49"
			93° 18' 9.56"	46° 48' 21.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 21.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 11.5"
6	MV-011888	1296.31	93° 21' 59.57"	46° 50' 41.49"
			93° 21' 59.56"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39 57"	46° 48' 44 5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 44.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 46.49"
			93° 18' 49.57"	46° 48' 46.49"
			93° 18' 49.57"	46° 50' 41.49"
7	MV-015289	39.25	93° 19' 54.55"	46° 47' 31.49"
			93° 19' 39.55"	46°47' 31.49"
			93° 19' 39.55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 54.55"	46° 48' 11.5"
8	MV-020299	176.55	93° 19' 45.89"	46° 48' 51.73"
			93° 20' 21.97"	46° 48' 35.75"
			93° 20' 41.67"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39 55"	46° 48' 11.5"
			93° 19' 39.57"	46° 48' 64.5"
			93° 19' 14.55"	46° 48' 44.5"
			93° 19' 14.56"	46° 48' 46.49"
			93° 19' 49.57"	46° 48' 48.49"
			93° 19' 49.57"	46° 49' 17.75"
93° 19' 23.93"	46° 49' 1.78"			

Хүснэгт 2. Төслийн техник, эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд

№	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Дүн
1	Геологийн нөөц		
1.1	Бодитой нөөц (В зэргээр)	сая тн	87.9
1.2	Боломжтой нөөц (С зэргээр)	сая тн	32.2
1.3	Нийт нөөц (В+С1 зэргээр)	сая тн	120.2
2	Ил уурхай		
2.1	Уулын ашиглалтын технологи	Ил уурхайн авто тээвэртэй систем	
2.2	Үйлдвэрлэлийн нөөц	сая тн	Ч2-22.6 Ч3-18.8 Ч4-42.9 Нийт 84.4
2.2	Уурхайн ашиглалтын хугацаа	жил	25
3	Нүүрс баяжуулах үйлдвэр		
3.1	Баяжуулах технологи	Гравитаци+Флотаци	
3.2	Үйлдвэрийн ашиглалтын хугацаа	жил	23
3.3	Бүтээгдэхүүний гарц	%	65.03
3.4	Коксжих нүүрсний хэмжээ Үнслэг Чийг	сая тн % %	24.4 9.9 10-12
4	Дэд бүтэц		
4.1	Ус хангамжийн эх үүсвэр	Хөшөөтийн голын хөндийд орших худгууд	
4.2	Цахилгааны эх үүсвэр	Дизель генератор+ Баруун бүсийн эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээ	
5	Эдийн засаг		
5.1	Баяжуулсан нүүрсний үнэ	ам.доллар	85
5.2	Борлуулалтын орлого	тэрбум төг	4672
5.3	Үйл ажиллагааны зардал	тэрбум төг	3598
5.4	1 тн нүүрсэнд ногдох баяжуулалтын зардал	төг тн	3312
5.5	1 тн баяжуулсан нүүрсний бүрэн өөрийн өртөг	мян төг тн	160.4
5.6	Цэвэр ашиг	тэрбум төг	816.7
5.7	Үйл ажиллагааны мөнгөн урсгал	тэрбум төг	810.4
5.8	Хөрөнгө оруулалт	тэрбум төг	45.4
5.9	Улс орон нутагт оруулах татвар төлбөр	тэрбум төг	492.1
Эх сурвалж: Гложекс ХХК, Ховд аймгийн Дарви сумын нутагт орших Хөшөөтийн уурхайн нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн ТЭЗҮ, 2017			

1.2 Ордын нөөц

2007-2014 онд Хөшөөтийн ордод “МоЭнКо” ХХК өөрийн хөрөнгөөр геологи хайгуулын ажлыг гүйцэтгэж, ордын нөөцийг 2015 оны 11-р сарын 13-ны өдөр Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн бодитой (В) зэргээр 87,988.56 мян.тн, боломжтой (С) зэргээр 32,216.82 мян.тн, нийт 120,205.36 мян.тн нүүрсний нөөцийг Монгол улсын Ашигт малтмалын нөөцийн нэгдсэн тоо бүртгэлд бүртгүүлсэн. Хөшөөтийн нүүрсний орд нь дээрээс доош чиглэлд D, A, A1, B, C гэсэн 5 нүүрсний давхаргаас тогтдог. Нүүрсний давхаргууд нь чулуулаг болон нүүрсний олон салаалсан үеүдтэй, нийлмэл бүтэцтэй.

Хүснэгт 3. Ордын нөөц (B+C)

Байршил	Нүүрсний давхарга	Нөөцийн зэрэглэл	Нүүрсний төрөл	Ордын нийт нөөц		
				Нийт эзлэхүүн, мян.м ³	Нүүрсний нөөц, мян.тонн	Чулуулгийн үеийг оруулсан нөөц, мян.тонн
Хөшөөт	C	B	Ч2	8,730.87	9,830.30	13,969.39
			Ч3	9,210.30	10,379.42	14,736.48
			Ч4	31,646.61	36,145.76	50,634.57
		C	Ч2	1,968.36	2,334.44	3,149.37
			Ч3	150.50	104.20	240.80
			Ч4	14,286.04	16,180.93	22,857.66
				65,992.68	74,975.05	105,588.28
	B	B	Ч2	8,079.30	9,147.48	12,926.87
			Ч3	8,965.86	10,262.62	14,345.38
			Ч4	10,621.21	12,222.98	16,993.94
		C	Ч2	1,968.17	2,231.54	3,149.08
			Ч3	2,607.88	3,002.17	4,172.61
			Ч4	5,652.22	6,454.79	9,043.55
				37,894.64	43,321.57	60,631.43
	B+C		103,887.32	118,296.62	166,219.71	
Хойд Хөшөөт	C	C	Ч2	121.91	139.61	195.05
			Ч3	205.50	231.60	328.80
			Ч4	699.21	795.86	1,118.73
				1,026.61	1,167.06	1,642.58
	B	C	Ч2	60.88	69.06	97.41
			Ч3	451.83	516.31	722.93
			Ч4	138.40	156.31	221.45
			651.12	741.67	1,041.79	
	B+C		1,677.73	1,908.74	2,684.37	
Хөшөөтийн ордын нийт нөөц				105,565.05	120,205.36	168,904.08

1.3 Дэд бүтэц

Уурхайн дэд бүтцийн хангамж үндсэндээ бүрэн хангагдсан. 2014 онд нүүрсийг хуурай аргаар баяжуулах үйлдвэрийг улсын комисст хүлээлгэн өгч одоогоор үйл ажиллагаа хэвийн явагдаж байна.

Уурхайн барилга байгууламж

Уурхайн захиргааны барилгууд, Хүндлэл кемп, Засварын газар, Уулын оффис, Гаалийн хяналтын талбай, хуурай баяжуулах үйлдвэр үйл ажиллагаа явуулж байна.

Үйлдвэрийн туслах барилга байгууламж

Хөшөөтийн нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн дэргэд хяналт шинжилгээний лаборатори, үйлдвэрийн засвар механикийн хэсэг, үйлдвэрийн удирдлагын өрөө, үйлдвэрийн оффис зэргийг төлөвлөж барьсан.

Хяналт шинжилгээний лаборатори: Хөшөөтийн уурхайн лаборатори нь 2013 оны 3 сараас үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн. Лаборатори нь 20 гаруй төрлийн 50 орчим тоног төхөөрөмжтэй.

Үйлдвэрийн ажилчдын оффис: Энэ оффис нь баяжуулах үйлдвэрээс баруун урд зүгт үйлдвэрийн хашааны гадна талд 152 м² талбайг хамарсан 5 м-ийн өндөртэй сэндвичэн байгууламжид байрлана. Үйлдвэрийн оффис нь инженер, техникийн ажилчдын өрөө, хувцас солих өрөө, ариун цэврийн өрөө, сургалт, семинар, зааварчилгааны өрөөтэй. Тус үйлдвэрийн оффисыг 2015 оны 9 сарын 1-нд ашиглалтанд оруулсан.

Үйлдвэрийн засварын хэсэг: Засварын хэсэг нь нүүрс баяжуулах үйлдвэр (НБҮ)-ийн тоног төхөөрөмжүүдэд урьдчилсан төлөвлөгөөний дагуу ээлжит засвар хийхийн зэрэгцээ, шинээр суурилагдах тоног төхөөрөмжийг угсрах, аваарын үед шаардлагатай тоног төхөөрөмжүүдийн засвар, гагнуурын болон бусад ажлыг гүйцэтгэнэ.

Үйлдвэрийн удирдлагын өрөө: Орчин үеийн удирдах систем нь НБҮ-ийг удирдлага болон хяналтаар хангаж ажилладаг. Үйлдвэрийн удирдлагын өрөө нь НБҮ-ийн зүүн хойд талд байрлана. НБҮ нь автомат, хагас автомат, механик ажиллагаатай бөгөөд удирдлагын өрөөнд 3 камер, үйлдвэрийн хэсэгт 5 камерыг суурилуулсан.

Операторын хяналт нь үйлдвэрийн удирдлагын өрөөнд байрлах бөгөөд хяналтын системийн дэлгэцүүд нь үйлдвэрийн үе шат процесстой логик хамааралтай, дараалал бүхий хөдөлгөөнт дүрс, зураг болон хүснэгтэн мэдээллүүдийг агуулна. Эдгээр дэлгэцүүд нь тоног төхөөрөмжүүдийг удирдах, тэдгээрийн төлөв байдлыг хянахад хялбар бөгөөд, өргөн боломжийг олгоно. Мөн уг систем нь мэдээллийг хадгалж архивлах, төрөл бүрээр тайлан гаргах болон алдааны мэдэгдэл харуулах боломжтой. Системийн хүчин чадал найдвартай ажиллагаа нь сүлжээний төхөөрөмжүүдийн зөв сонголт, суурилуулалт кабелийн ажил болон тоног төхөөрөмжийн хамгаалалт найдвартай гэжээлийн эх үүсвэрээр хангагдсан.

Ус хангамж

Гидрогеологийн судалгааны ажлын хүрээнд 2007 онд Хөшөөтийн уурхайгаас 50 км радиустай талбайн хэмжээнд геофизикийн судалгаа явуулан, газрын доорх устай 5 талбайг ялган, 2015 онд Боорчийн голын адгийн хөндий болон Хөшөөтийн голын хөндийд тус тус ашиглалтын нөөцийг батлуулсан. Хөшөөтийн голын хөндийд 2008, 2011 онуудад өрөмдсөн 3 цооногт шавхалт туршилтын ажлыг гүйцэтгэн газрын доорх усны нөөцийг үйлдвэрлэлийн С зэргээр үнэлж 18.5 л/с буюу 1598.4 м³/хоноогоор БОНХЯамны Усны нөөцийн зөвлөлийн 2013 оны 10-р сарын 15-ны өдрийн 05 дугаар тогтоолоор баталсан. Хөшөөтийн уурхайн үйлдвэрлэлийн болон унд, ахуйн усны хэрэглээг усан орчинд үзүүлэх нөлөө, үнэлгээний хэсгээс дэлгэрүүлж үзнэ үү.

Хөшөөтийн уурхайн усан хангамжийг Хөшөөт голын хөндийд байрлах Well-2 худгаас хангадаг.

Боорчийн голын адгийн хөндийн талбай нь уурхайгаас 45-60 км зайд орших ба газрын доорх усны урьдчилсан болон нарийвчилсан судалгааны ажил хийгдсэн. Энэ ажлаар Боорчийн голын адгийн хөндийн талбайн газрын доорх усыг үйлдвэрлэлийн С1 зэргээр 18765 м³/хоног буюу 217.2 л/сек ашиглалтын нөөцийг БОНХЯамны сайдын 2009 оны 12-р сарын 07-ны өдрийн 377 дугаар тушаалаар батлуулсан. Одоогоор энэ талбайгаас ус ашиглаагүй байна.

Ариун цэврийн байгууламж

Хүндлэл кемп нь 50-300 хүний бохир ус цэвэрлэх байгууламжтай. Бохир ус цэвэрлэх байгууламж нь байгаль орчинд ямар нэгэн хор нөлөөгүй.

Ахуйн бохир усыг урсгахгүйгээр цооногтоо боловсруулах боломжтой ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж юм. Цэвэрлэх байгууламж руу урсаж орсон бохир усыг хүчилтөрөгчгүй орчинд боловсруулсны дараа хөрсний боловсруулах төхөөрөмж рүү илгээгдэж хөрсний бичил биетээр хүчилтөрөгчтэй орчинд амьдрах чадвартай задралыг явуулна. Тус байгууламжийг цахилгаангүй газарт суурилуулах боломжтой. Байгалийн шалгарсан цэвэршүүлэх чадварыг бүрэн ашигладаг систем учраас ердийн ажиллагааны аргатай харьцуулахад засвар үйлчилгээний зардал болон ажиллагааны ачаалал багатай. Цэвэрлэх процесст ашиглагддаг нэвчүүлэн цэвэршүүлэх материалтай хатуу хаалт болон ус нэвтрүүлдэггүй хучилгат бокс зэрэг хөрсний даралтанд нилээд уян хатан шинж чанартай бат бөх болно. Мөн хүчиллэг, шүлтлэг шинж чанарт тэсвэртэй бөгөөд зэврэлтээс хамгаалах шинж чанартай тул байнгын хэрэглээ болгох боломжтой.

Тус байгууламж нь дараах 3 хэсгээс бүрдэнэ.

Анхны ялган боловсруулах хэсэг

2-р ялган боловсруулах хэсэг

Шүүх хэсэг

Ялган боловсруулах танкны систем нь хөрсний байгалийн цэвэршүүлэх чадварыг дээд зэргээр ашигладаг ус дахин ашиглах боломжтойгоор цэвэршүүлэх систем юм. Ялган боловсруулах төхөөрөмжид оруулсан бохир усыг хүчилтөрөгчгүй орчинд боловсруулсны дараа хөрс боловсруулах төхөөрөмж рүү илгээх бөгөөд хөрсний бичил биетээр хүчилтөрөгчтэй орчинд амьдрах чадвартай задралыг явуулдаг.

Цахилгаан хангамж

Хөшөөтийн нүүрсний уурхайг 16 ширхэг дизель генератор болон Баруун бүсийн ЦДАШ-аас хангаж байна. Баруун бүсийн эрчим хүчний системээс цахилгаанаар хангахын тулд 110/35/10 кВ-ын Манхан дэд станцын 110 кВ-ын хуваарилах байгууламжийг өргөтгөж төслийн талбай хүртэл 35 кВ-ын шугам татсан.

Зам, харилцаа холбоо

МоЭнКо ХХК-ийн хувьд Хөшөөт-Булган Ярантын чиглэлд 311 км хатуу хучилттай замыг 2011 онд байгуулж ашиглалтанд оруулсан.

Уурхайн тосгонд Мобиком, Скайтел, Юнител болон Жи-Мобайлын сүлжээг ашигладаг ба ил уурхайд богино долгионы радио холбоо ашиглаж байна. Уурхайн оффис Мобикомын сүлжээг ашиглан интернэтэд холбогддог, уурхайн тосгонд сансарын антенн суурилуулж телевизийн сувгууд хүлээн авдаг.

Дулаан хангамж

Өвлийн улиралд барилга, байгууламжийг нүүрсээр галладаг усан халаалтын зуухаар халаадаг. Нүүрс баяжуулах үйлдвэр болон бусад туслах нэгжүүдийг уурын зуухыг үйлдвэрлэлийн талбайд байрлуулж, үйлдвэрийн барилга байгууламжийн дулаан хангах эх үүсвэр болгон ашиглана. Уурын зууханд шаардлагатай нүүрсийг баяжуулах үйлдвэрээс гарах эрчим хүчний нүүрсээр хангана.

1.4 Нүүрс олборлолт, ил уурхайн хүчин чадал

Хөшөөтийн ордыг ил аргаар ашиглах ТЭЗҮ-д тусгаснаар ил уурхайн олборлолтын хүчин чадал эхний жилд 1.6 сая.тн, хоёр дахь жилд 2.6 сая.тн, 3 дахь жилээс 3-4 сая.тн нүүрс олборлохоор төлөвлөсөн. Дээрх хүчин чадлаар ил уурхай нийт 25 жил ажиллана.

Ил уурхайгаас олборлох Ч2, Ч3, Ч4 ангиллын нийт 84.4 сая.тн үйлдвэрлэлийн нөөцийн нүүрсийг баяжуулах үйлдвэрт тэжээж “Хүнд орчны циклон + TBS сепаратор + Флотаци” - ийн технологиор баяжуулана. Баяжуулсан коксжих нүүрс, эрчим хүчний нүүрс, нунтаг нүүрс гэсэн 3 бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэнэ.

Ордын уул-геологийн нөхцөлөөс хамааруулан уурхайн хөрс хуулалт, нүүрс олборлолтын ажлыг экскаватор-автосамосвалын хослолоор автотээвэртэй ашиглалтын системээр гүйцэтгэнэ.

1.5 Нүүрс баяжуулах технологи, тоног төхөөрөмж

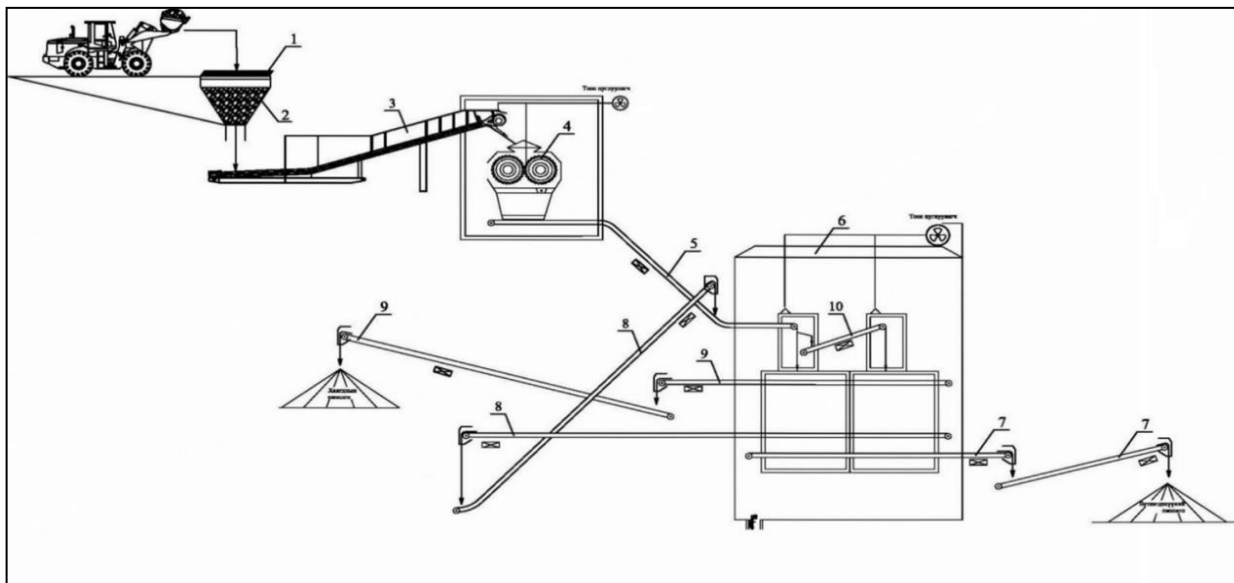
Хөшөөтийн чулуун нүүрсний уурхай нь нүүрсийг механик бохирдлоос ангилан ялгах хуурай баяжуулах технологитой. Хөшөөтийн нүүрс баяжуулах үйлдвэр нь бэлтгэх хэсэг, ангилан баяжуулах хэсэг, гаалийн хяналтын гүний бүс гэсэн үндсэн 3 хэсгээс бүрдэнэ. Нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн жилийн хүчин чадал: 2.8 сая. тн/жил (дундажаар) хоногт 2 ээлжээр, ээлжиндээ 11 цагаар ажилладаг.

Баяжуулах үйлдвэрт ил уурхайгаас ирсэн түүхий нүүрсийг үл хөдлөх шигшүүрийн тусламжтайгаар шигшинэ. 500 мм-ээс доошхи ширхэглэлтэй нүүрс хүлээн авах бункерээр дамжин гинжит конвейрээр тээвэрлэгдэн шүдтэй давхар булт бутлуур руу орно. Нүүрс бэлтгэх ажлыг зогсолтгүй байлгах үүднээс нүүрс хүлээн авах бункерийн ойролцоо талбайд нүүрс хүлээн авах тэжээлийн талбай 2-ийг байгуулсан. Түүхий нүүрс хүлээн авах тэжээлийн талбай дээр утгуурт ачигчийг ашигладаг.

Бутлуураас 0-80 мм ширхэглэлтэй болтол бутлагдана. Бутлагдсан нүүрс туузан конвейрээр тээвэрлэгдэн хуурай ангилах төхөрөөмж рүү ачаалагдана. Хуурай ангилах төхөрөөмжөөс коксжих нүүрс болон хаягдал гэсэн 2 бүтээгдэхүүн гарна.

Нүүрс баяжуулах тоног төхөөрөмж

Баяжуулах үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийг технологийн туршилтын үр дүн, үйлдвэрийн түүхий эдийн нөөц, тоног төхөөрөмжийн хүчин чадал, өртөг зардал, ашигт ажиллагааны түвшин, сэлбэг хэрэгслийн олдоц, бүс нутгийн дэд бүтэц гэх мэт хүчин зүйлүүдийг үндэслэн сонгосон. Засвар үйлчилгээ, сэлбэг материалын хангалт, нүүрс баяжуулах технологи ажиллагааг тасралтгүй найдвартай байлгах үүднээс тоног төхөөрөмжүүдийг нэг брэндийн ижил төрлийн тоног төхөөрөмжүүд байх нь давуу талтай гэж үзэн багц төхөөрөмжийн сонголтыг хийсэн байна.

Зураг 2. Тоног төхөөрөмжийн холболтын бүдүүвч

1. Үл хөдлөх шигүүр, 2. Хүлээн авах бункер, 3. Гинжит тэжээгүүр, 4. Булт бутлуур, 5. Бутлагдсан нүүрсний туузан конвейер, 6. Хуурай ангилах багц төхөөрөмж, 7. Бүтээгдэхүүний туузан конвейер, 8. Завсрын бүтээгдэхүүний туузан конвейер, 9. Хаягдлын туузан конвейер, 10. Төхөөрөмжийн хуваарилах конвейер

1.6 Өрөмдлөг, тэсэлгээний ажил

Хөшөөтийн ордын хөрсний дээд хэсэг нь суларч өгөршсөн байдаг ба үндсэн чулуулаг нь элсжин, элсэрхэг шаваржин, шаваржингаас голлон бүрддэг. Өгөршлийн бүсийн зузаан 3 м. Хөрсний ихэнх нь үндсэн чулуулаг бөгөөд гуу жалга хэсгээр дөрөвдөгчийн сэвсгэр хурдас дүүргэгч байдлаар хучдаг. Үндсэн чулуулгууд нь ихэвчлэн салаавчилсан тогтоцтой байдаг. Тус ордын чулуулгийн физик-механикийн шинж чанар, уурхайн жилд гүйцэтгэх уулын ажлын хэмжээ зэргийг үндэслэн дунд зэргийн хатуулагтай чулуулаг өрөмдөх зориулалт бүхий өрмийн машин ажиллуулах нь тохиромжтой. Хөрсний чулуулгийн нэг тэсэлгээний блокын өндөр 15 м, өргөн 12.5 м байна. Нэг удаагийн тэсэлгээний блокын эзлэхүүн төслийн техникийн даалгаврын дагуу 3 үе шаттайгаар өөрчлөгдөн нэмэгдэх тул ашиглалтын жилүүдэд өөр өөр хэмжээтэйгээр тогтоогдсон. Уурхай жилд нийт 324.902 мян.у.м өрөмдөж 4,805.5 тн тэсрэх бодис хэрэглэнэ. Тэсэлж бэлтгэсэн уулын цулын нормоор экскаваторын ажлыг 7-14 хоногийн бэлэн нөөцтэй байхаар тооцож уулын ажлыг зохион байгуулдаг. Уурхайн блок-д явуулах өрөмдлөг-тэсэлгээний ажлын хэмжээг тооцоолон. Тус уурхайн тэсэлгээний ажлын механикжилтад зориулан цэнэглэгч болон түгжигч машинуудыг хэрэглэхээр тусгасан. Цэнэглэх, түгжих ажлын хэмжээ нь уурхайн 7 хоногийн нөөц бүхий ачих, тээвэрлэх тоног төхөөрөмжийн ажлын хэмжээнээс хамаарна. Нэг удаа блокийн цэнэглэх ажлын хэмжээ хөрсөн дээр 160 цооног байна. Цэнэглэгч машин нь өдөрт 18.0 тн цэнэглэдэг. 160 цооногт нийт 25.8 тн тэсрэх бодис орно. Дээрх цэнэглэгч машин нь 160 цооногийг 1 хоногт 2 цэнэглэлтээр цэнэглэхээр байна.

1.7 Уурхайн тээвэр

Уурхайн ашиглалтын технологийн дагуу гаргасан уулын цулыг тээвэрлэх ажлыг экскаватор-автомашинь хослолоор сонгогдсон тээврийн хэрэгслээр гүйцэтгэнэ. Календарчилсан төлөвлөгөөнд тусгагдсан хуулах хөрсийг гадаад овоолгод, олборлосон нүүрсийг уурхайн мөргөцгөөс баяжуулах үйлдвэр хүртэл дотоод технологийн тээврээр гүйцэтгэнэ.

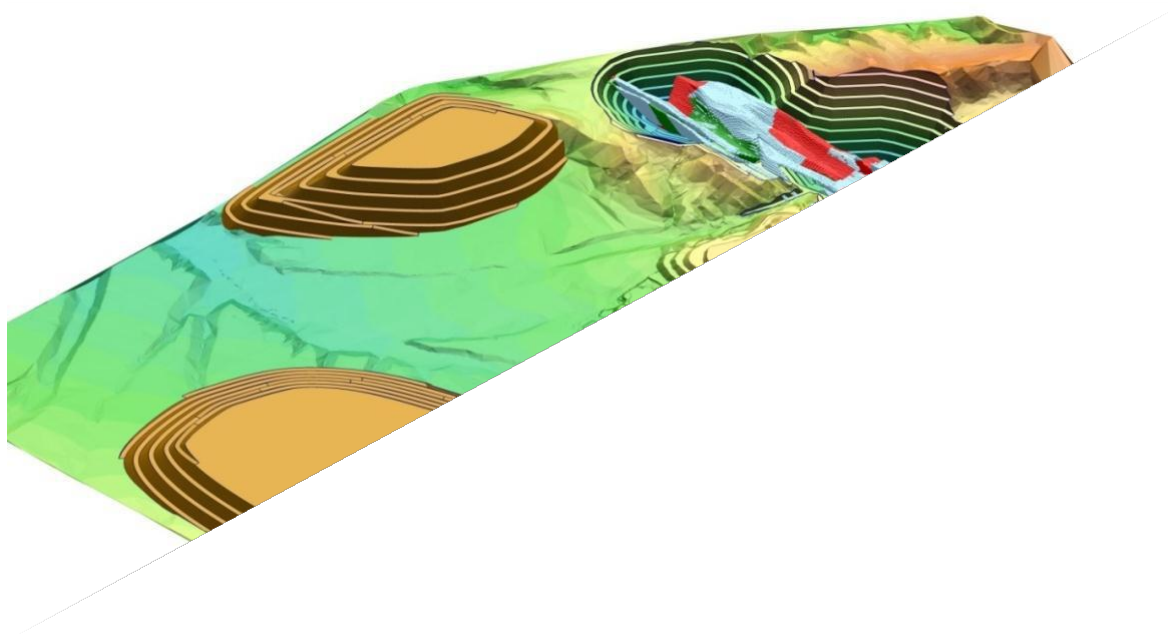
1.8 Ил уурхайн үндсэн хэмжээс, загварчлал

Ил уурхайн үндсэн хэмжээсүүдийг одоогийн ашиглагдаж буй уурхайн хэмжээсүүдэд үндэслэн ажлын доголын өндрийг 5 м, ажлын бус доголын өндрийг 10 м, уурхайн хажуугийн ерөнхий өнцгийг 35-36°-аар тус тус тооцжээ. Ил уурхайн үндсэн хэмжээсүүдийг доорх хүснэгтэд харуулав.

Хүснэгт 4. Ил уурхайн үндсэн хэмжээс

№	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Хэмжээ
1	Ил уурхайн ажлын доголын өндөр	м	5
2	Ил уурхайн ажлын бус доголын өндөр	м	10
3	Ажлын доголын хажуугийн өнцөг	град	65
4	Ажлын бус доголын хажуугийн өнцөг	град	65
5	Ажлын талбайн өргөн	м	42.4
6	Траншейн налуу	% ₀	100
7	Доголын аюулгүйн тавцангийн өргөн	м	21.5
8	Замын өргөн	м	23
9	Уурхайн хажуугийн ерөнхий өнцөг	град	35-36

Ил уурхайн төлөвлөлтөөр ашиглалтын эцсийн үед уурхай нь 07-46-р хайгуулын шугамын хооронд 2626 м урттай, 925 м өргөнтэй, нийт 242.9 га талбайг хамарна. Газрын гадаргуугаас 1830 м-ийн түвшин хүртэл дунджаар 250 м гүнтэй уурхай үүснэ. Уурхайн эцсийн байдлын зургийг дараах хэсэгт үзүүлэв.

Зураг 3. Ил уурхайн ашиглалтын эцсийн байдал

ХОЁР. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГМИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ОНЦЛОГ

2.1 Төслийн байршил, үйл ажиллагаа

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний орд нь Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн нутагт Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойд хэсэгт, Улаанбаатар хотоос баруун тийш 1300 км, Ховд хотоос зүүн урагш 210 км, Дарви сумаас баруун урагш 50 км, Цэцэг сумаас хойш 29 км-ийн зайд оршино.

МоЭнКо ХХК-ийн “Хөшөөтийн чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах” төсөл нь нийт 1885.6 га талбайг хамарсан MV-015289, MV-011888, MV-011887, MV-006525, MV-004322, MV-001640, MV-001414, MV-020299 тоот ашиглалтын 8 тусгай зөвшөөрөлтэйгээр нүүрс олборлох үйл ажиллагаа явуулж байна. Нарийвчилсан хайгуулаар 88.91 сая тн нүүрсний нөөц тогтоосноос уурхайн хил хязгаар дотор 84.58 сая тн, үйлдвэрлэлийн нөөц 84.36 сая тн бөгөөд 25 жилийн хугацаанд ашиглахаар төлөвлөсөн.

2.2 Газрын гадарга, хэвлий

Хөшөөтийн чулуун нүүрсний орд нь Монгол Алтайн нурууны зүүн урд төгсгөлийн хойт хэсэгт далайн түвшнээс дээш 1900-2250 м өндөрт орших бөгөөд урд талаар Зүүн даваа /д.т.д 2055.0 м/, баруун болон зүүн, зүүн хойд талаараа далайн түвшнээс дээш 2136-2202 м-ийн өндөрт өргөгдсөн хурц биш бөмбөгөр оройтой дундаж өндөр уулс (Хойт хамар), тэдгээрийн хоорондох нарийн давчуу ам, жалга ихтэй ба энэ орчимд хуучин уурхайн эдэлбэрт ашиглагдаж байсан карьер бүхий талбайнууд байрлана.

2.3 Уур амьсгал

Төслийн талбай оршиж буй Дарви сум нь уулсын бэлээс уулсын хоорондох Их нууруудын хотгорын өмнө хэсгийн Зэргийн хоолойн хуурайдуу-хүйтэн, сэрүүн уур амьсгалтай. Агаарын дундаж температур өвлийн хамгийн хүйтэн 1 сард уулархаг хэсэгтээ -20...-23 градус, хамгийн дулаан 7 сард 17-19 градус байх ба жилийн дундаж агаарын температур 0...+2 градус байдаг онцлогтой. Жилдээ 100-205 мм хур тунадас унадаг. Нарны цацраг, гийгүүлэл нь тухайн өргөргөөс дээшлэх дэд мужаас нэмэгдэж нийлбэр цацраг 5050-5070 мДж/м², нарны шууд цацраг 3050-3080 мДж/м² хэмжээтэй ирж нарны илч, цацраг дээрх дэд мужуудаас нэмэгдэж байдаг. Нарны гийгүүлэл жилдээ 2950-3020 цаг, үүнээс 12 сард 160-180 цаг. 5 сард 290-300 цаг үргэлжилдэг. Энэ дэд муж нь салхи шуурга ихтэйгээс элс шорооны нүүдэл салхины хүчээр нүүдэллэн зөөгдөх, цастай үед цасан шуурга тавих, зун хуурайших гандах, бас аадар эрчимтэй орох үед үерлэх, халууны нөлөө үйлчлэл багагүй байдаг.

2.4 Агаарын чанар

Хөшөөтийн уурхай орчимд 2019 оны 11 дүгээр сарын 02-05 өдрүүдэд хийсэн агаар дахь бохирдуулах бодисыг тодорхойлох хяналт шинжилгээний дүнгээс үзэхэд нүүрсний уурхай орчмын агаар дахь хүхэрлэг хий, азотын давхар ислийн агууламж Монгол улсын Агаарын чанарын стандарт (MNS 4585:2016) дахь хүлцэх агууламжаас хэтрээгүй. Харин агаар дахь бохирдуулах бодисын дундаж агууламж уурхайн оффис, Хөшөөтийн гол орчим бусад цэгээс арай илүү ажиглагдсан бол хамгийн бага агууламж нь алслагдсан бүс болох МТ шатахуун түгээх станц, Тахилтын булаг орчим байсан байна.

2.5 Гадаргын ус

Төслийн талбай орчмын газар нутаг нь гадаргын ус зүйн мужлалаар Төв Азийн гадагш урсгалгүй ай савд буюу Хүйсийн говь, Цэцэг нуурын сав газарт багтдаг. Энэ нь монгол орны баруун хэсэг Алтайн нурууны салбар уулс мөнх цаст Сутай хайрханы зүүн доод амнууд болох Хөндлөн, Мухар, Дэнгийн ам нь Хөшөөтийн голын ай савыг дамнан оршино. Өндөр уулын хур тунадасны тэжээмжээр бүрдэх гадаргын урсац уулын хажуу, бэлийн сэвсгэр хурдсанд шургаж, улмаар уулс хоорондын хөндийгөөр булаг болон илрэх түгээмэл зүй тогтол энэ нутагт илэрдэг. Энэ бүс нутгийн хувьд горхи, жижиг булаг голууд байх ба тэтгэмжээ уулсын 2000 м-ээс дээш өндөрт буух хур тунадас, мөстөл, мөсөн голуудын мөсний хайлсан уснаас авдаг.

Уурхайн зүүн хойгуур 3 км орчим зайтай гадаргын усны томоохон урсац болох Хөшөөтийн гол баруун хойш чиглэн урсдаг ба голын ус 5-7 км-ийн зайд голын хөндийн нарийссан хэсэгт Тахилтын булаг, Түвшин буурын рашаан зэрэг гадаргын ус илэрнэ.

Хөшөөтийн голын усны түвшин хэвийн хэмжээтэй үед усны өнгөрөлт 12,0-35,0 л/с байдаг. Хөшөөтийн голын хөндийн өргөн 500-800м юм. Жилийн дундаж урсац 0,79-1,46 м³/с-ийн хооронд хэлбэлздэг. Хөшөөтийн гол нь Сутай хайрханы мөнх цаснаас эх авч урсдаг, хур бороотой жил, цөөхөн сар түр урсгалтай, гантай жил урсацгүй болдог. Голын гольдрил нарийн, унал ихтэй, голын эх рүүгээ цэвдэг хөрстэй. Хөшөөтийн нүүрсний уурхай орчимд голын гольдрил 180-240 м болж өргөсдөг ба ихэнхдээ тасарч, зарим газраар булаг байдлаар урсдаг.

2.6 Газрын доорх ус

Төслийн талбайд хийсэн судалгаагаар гидрогеологийн хувьд таатай нөхцөлтэй, шүүрлийн ус багатай буюу уурхайн үйл ажиллагаа явуулахад газрын доорх усны илэрц бага байна. Ордын геологийн тогтоцтой уялдан энд нүх сүв, ан цавын коллекторууд байх бөгөөд газар доорх усны ангиллаар нүх сүв, ан цавын дэд төрлийн ус тархжээ.

Дөрөвдөгч галавын настай пролюви-делювийн болон аллювийн гаралтай хурдсанд тархсан чөлөөт гадаргатай нүх сүвийн ус ихэнхи хэсгээр 6.5-18.7м гүнээс илрэх бөгөөд хур тунадасны нэвчэлтээр талбайн тэжээмж авахаас гадна палеозойн үндсэн суурь чулуулгийн массиваас ирэх газар доорхи алсын урсацаас тэжээгдэнэ. Энэхүү уст давхаргад гаргасан худгийн ундрага 0.3-2.8 л/с, хувийн ундрага нь 0.1-0.4 л/с 1м байгаа нь харьцангуй усжилт багатай болохыг харуулна. Гэвч төслийн талбайд бага хэмжээний шүүрлийн ус ажиглагдаж байна.

Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн ус хангамжийг Хөшөөт голын хөндийд 2008 онд өрөмдсөн Well-1(ундарга-6.6л/сек), 2009 онд өрөмдсөн Well-2 (ундарга-9 л/сек), 2012 онд гаргасан РВ-3 (ундарга-6 л/сек) өрөмдмөл худгуудаас хангах бүрэн боломжтой юм. 3 худгийн усны ундарга нийт 25.6 л/сек бөгөөд Хөшөөтийн уурхайн боломжит нөөцийг Усны нөөцийн зөвлөлийн 2013 оны 05-р тогтоолоор 18.5 л/с-ээр буюу хоногт 1598.4 м³-ээр тогтоосон. Мөн уурхайд орж болзошгүй усыг Уул уурхайн хүрээлэнгээс баталсан уурхайн ТЭЗҮ-д тооцсоноор газрын доорх усны нийт хэмжээ 825.25м³/хоног буюу 76.05м³/цаг байна. Зам талбай болон биологийн нөхөн сэргээлтийн усалгааг шүүрлийн усаар хангахаар төлөвлөсөн.

2.7 Хөрсөн бүрхэвч

Хөшөөтийн нүүрсний уурхай нь Хөрс-газарзүйн мужлалтаар Говийн их муж, өндрийн бүсшилтэй Монгол Алтайн дэд мужийн Монгол Алтайн 51-р тойрогт хамаарах ба уурхайн эдэлбэр газрын хэмжээнд уулын болон хөндийн, нугын хөрс зонхилон тогтворжиж хөрсний 8 хэв шинж, дэд хэв шинж тархсан байна.

2.8 Ургамлан нөмрөг

Уурхай орчмын нутаг нь хуурай уур амьсгалтай жилийн болон хоногийн температурын агууриг их, хур тунадас бага ордог тул хөрс нь элсэрхэг, ургамал нь тачир сийрэг байдаг. Уурхайн 2021-2025 оны үйл ажиллагаа уулын хээрийн ургамалжилт бүхий бэлчээрийг хамарна. Уулын хээрийн ургамалжилтанд монгол өвс (*Stipa gobica*), таана (*Allium polyrrhizum*), хялгана, бор бударгана (*Salsola passerina*), улаан бударгана (*Reamauria soongarica*), түнтгэр баглуур (*Anabasis brevifolia*), гялгар дэрс (*Achnatherum splendens*), шар бударгана (*Kalidium foliatum*), сибирь хармаг (*Nitraria sibirica*), зүүн гарын хазаар өвс (*Cleistogenes soongarica*), хөмүүл (*Allium mongolicum*), төлөгчдүү бор таар (*Ajania nelillous*), орог тэсэг (*Eurato ceratoides*), харгана зэрэг ургамлууд зонхилон тархаж бэлчээрийн үндсэн хэв шинжийг бүрдүүлэх ба сөөг, сөөгөнцөрүүд дагалдах үүрэгтэй оролцоно.

Ургацын байдал жилүүдээр харилцан адилгүй байх бөгөөд нөлөөллийн гол хүчин зүйл нь тухайн жилийн цаг уурын үзүүлэлт, түүний дотор ургамал ургах хугацаа хур тунадасны хэмжээнээс хамаарна.

2.9 Амьтны аймаг

Ховд аймгийн Дарви сумын нутаг нь Монгол орны амьтны газарзүйн мужлалаар (Банников, 1954) хойт говийн тойрог, баруун хойт монголын тойрог, баруун говийн тойргуудын нутагт багтдаг. Тухайлбал, Дарви сумын нутгийн өмнөд хэсэг нь амьтны газарзүйн хувьд баруун говийн тойрогт багтдаг. Уурхай орчмын нутгаар 6 баг, 15 овог, 31 төрөл, 43 зүйлийн хөхтөн амьтан тархсан гэх судалгааны мэдээлэл байх боловч БОННУ-ний энэхүү тайлангийн үйл ажиллагаа явуулах газар нутгаар амьтны тархац нэн бага, жижиг мэрэгчид болон туулай хэлбэртнүүд мэр сэр үзэгдэнэ.

2.10 Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Төслийн бүс нутагт хамгийн ойр байршилтай Мянган угалзатын байгалийн цогцолбор газар, Сутай хайрхан уулын байгалийн нөөц газар байх бөгөөд төслийн үйл ажиллагааны нөлөөлөлд өртөхгүй болно.

2.11 Түүх, соёлын дурсгалт зүйл

Энэ төслийн нутагт хамгийн ойр орших түүх, соёлын дурсгалууд (хэрэгсүүр, шарил, чулуун хөшөө, тахилгатай газар) 3.1-14.2 км алслагдсан зайтай байна. Өөрөөр хэлбэл эдгээр түүх, соёлын жижиг дурсгалууд, тэдгээрийн хамгаалалтын бүсэд төслийн объект хамаарахгүй түүх, соёлын дурсгалууд өртөхгүй.

2.12 Нийгэм, эдийн засгийн байдал

50 гаруй жилийн турш нүүрс олборлож байгаа тус уурхайн хувьд дэд бүтцийн асуудлыг бүрэн шийдсэн төдийгүй уурхайг түшиглэсэн үйлдвэр-бизнесийн суурин хөгжсөн байна. Үйл ажиллагаа нэгэнт тогтворжсон тул уурхайн өнөөгийн үйл ажиллагаанаас орон нутгийн иргэд, ажилгүйдэл, нийгмийн байдалд үзүүлэх нөлөө мөн тогтворжсон. Уурхайн үйлдвэрлэлийн өсөлттэй холбоотой төсөвт төвлөрүүлэх мөнгөн хөрөнгө нэмэгдсээр жилд дунджаар 40.0 гаруй сая төгрөг байгаа нь эдийн засагт оруулах хамгийн том үнэлгээ болно. Дарви суманд холбооны салбар, ШТС-тай сүүлийн үед үүрэн телефоны Мобиком, Жи-Мобайл, Скайтел, Юнителийн сүлжээ өргөн нэвтэрсэн бол Хөшөөтийн уурхайд интернэтийн шилэн кабель, үүрэн телефоны 4 сүлжээг ашиглаж байна.

Ховд аймагт Баруун босоо тэнхлэгийн Булган-Бодончийн амны хатуу хучилттай зам, Бодончийн ам-Ховдын чиглэлийн замтай. Харин МоЭнКо ХХК-ийн хувьд Хөшөөт Булган Ярантын чиглэлд 311 км хатуу хучилттай замыг 2011 онд байгуулж ашиглалтад оруулан нүүрс тээвэр хийдэг.

2.13 Ус хэрэглээний урьдчилсан тооцоо

Зориулалт	Хэмжээ		Ус хэрэглээний дундаж хэмжээ, л/хоног	Нийт усны хэрэглээ			
				шоометр/хоног	шоометр/жил	Ус хэрэглэх хоногийн тоо	
Кемпийн Унд, ахуй	710	Хүн	150	106.5	38,872.5	365	
Нийт				106.5	38,873		
Уурхайн замын тоосжилт	Дотоод зам	334,400	талбай, м2	2	668.8	183,920.0	275
	Гадаад зам	87,633	талбай, м2	2	175.3	48,198.2	275
Гаалийн талбайн тоосжилт	60,500.00	талбай, м2	2	121.0	33,275.0	275	
Ашиглалтын үеийн хайгуулын өрөмдлөгийн усны хэрэглээ /100 тууш.м/	10000 т/м	3 сар	10.0	1.1	99.0	90	
Цооногийг шавар усмалаар цэвэрлэх усны хэрэглээ	10000 т/м	3 сар	286.0	31.5	2,831.4	90	
Цооногийг усаар цэвэрлэх усны хэрэглээ	10000 т/м	3 сар	440.0	48.4	4,356.0	90	
Ногоон байгууламжийн усалгаа	10000	талбай, м2	4	40.0	10,800.0	270	
Суулгац	2000	ширхэг	30	60.0	9,000.0	150	
Болзошгүй Галын аюулын үеийн ус хэрэглээ	12	сар	2000	2.0	504.0	36	
Нийт				1,148.0	292,983.55		
НИЙТ ХЭРЭГЛЭЭ				1,254.5	331,856.05		
Уурхайн ус шавхан зайлуулалт	12	сар		661.1	241,308.8	365	
Нийт				661.1	241,308.80		
Дүн				1,915.6	534,292.35		

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

3.1 Газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Төслийн үйл ажиллагаа, ялангуяа ил уурхайн олборлох үйл ажиллагаанд ТЭЗҮ-ийн нэмэлт тодотгол болон уулын ажлын төлөвлөгөөнд заасан хэмжээнээс илүү хэмжээний газрын эвдрэл үүсгэхгүй. Ухаш үүсгэж овоолго тавихдаа ТЭЗҮ-д заасан ажлын дараалал, технологийн горимыг баримтлах шаардлагатай ба ТЭЗҮ-д дараах дарааллаар техникийн нөхөн сэргээлт хийхээр тусгасан байна. Үүнд

- Шимт хөрсийг хуулан авч хадгалах
- Хурдас чулуулгийн шинэ овоолго тавих, түүхийг зөв хэлбэршүүлэх
- Хур овоолгыг хэлбэршүүлэн засах, нөхөн сэргээх

Машин механизм болон хүний хөлөөр талхлагдах газрын хэмжээг төлөвлөсөн талбайн хэмжээнээс хэтрүүлж болохгүй буюу ил уурхайн ашиглалтын дараа ялангуяа биологийн нөхөн сэргээлтэнд хамрагдах талбайн хэмжээг үе шаттай төлөвлөсөн төлөвлөлтийн дагуу хамруулах.

3.2 Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.

Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарт үзүүлэх нөлөөллийг авч үзсэний үндсэн дээр ил уурхай олборлох, нүүрс ачиж буулгах, тээвэрлэх, ухашыг нөхөн дүүргэх болон гадаад овоолгыг хэлбэршүүлэх зэрэг технологи үйл ажиллагааны үр нөлөөгөөр тоос дэгдэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах нь гол ажил болж байна. Ил уурхай ашиглахаар хөрс хуулах үед хөрсний зохих хэмжээний чийгшил нь тоосыг тодорхой хэмжээгээр барих боловч цаг агаарын хэт хуурай нөхцөлд нарийн тоос босохоос сэргийлэх хэрэгтэй. Үүний тулд:

- Шимт хөрсний овоолгын гадаргыг богино хугацаанд ургамалжих нөхцлөөр хангаж MNS 5916 : 2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт болон MNS 5916:2008 Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага стандартуудын дагуу ургамалжуулах.
- Уурхайн дотоод замаас үүсэх тоосыг бууруулахын тулд усална. Уурхайн замын усалгааг түүнийг шүүрлийн усаар хангана.
- Агаарын чанарын хяналт шинжилгээнд “MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага” стандартыг мөрдлөгө болгоно.

Зураг 4. Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах техник шийдлүүд

3.3 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Газрын доорх усанд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийн үнэлгээ, “Монгол ус” ТӨААТҮГ-аас гаргасан боломжит нөөцийн дүгнэлт зэрэгт үндэслэн газрын доорх усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах, арилгахын тулд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Мөн БОННУ-ний нэмэлт тодотголын энэхүү тайлангийн 3 дугаар бүлэгт оруулсан Усны тухай хуулийн хүрээнд авах шаардлагатай зөвшөөрлүүдийг холбогдох газруудаас авснаар бичиг баримтын бүрдэл хангагдах нөхцөлтэйг төсөл хэрэгжүүлэгч анхаарна.
- Ундны усны эх үүсвэрт тогтмол хими-бактерологийн шинжилгээ хийлгэж шаардлага хангаж байгаа эсэхийг тогтмол хянаж байвал зохино. Үйлдвэрлэлийн болон ахуйн хаягдал усаар гадаргын болон газрын доорх усны нөөцийг бохирдуулахгүй байхад анхаарна.
- Шингэн хаягдал хөрс болон гүний усыг бохирдуулж байгаа эсэхийг шалгаж биологийн болон химийн шинжилгээг итгэмжлэгдсэн лабораторид хийлгэх хэрэгтэй. Хяналтын цооногуудаас газар доорх усанд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг хянах мониторингийн дээжлэлт хийх, хэрвээ хяналтын хугацаанд шинжилсэн физик, химийн үзүүлэлтүүд нь “Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS6148:2010” стандартаас давсан тохиолдолд шалтгааныг тогтоож шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- Газар доорх усны байгалийн горим хэрхэн өөрчлөгдөх, нөөцөд нөлөөлөл хэр үүсч буйг илрүүлэн хянах зорилгоор хяналтын цооногуудад хийгдэх түвшиний хэмжилтийг тогтвортой хийж хяналт тавих шаардлагатай.

Зураг 5. Усны ашиглалт хянах камерын үйл ажиллагаа

Зураг 6. Ус зөөвөрлөх машиныг зориулалтаар нь ялгасан байдал

3.4 Хөрс, ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Хөрс ургамалд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээ нь газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах арга хэмжээтэй нягт холбоотой байна. Тиймээс нөхөн сэргээлт болон овоолго хуримтлал, хадгалалттай холбоотой дараах ялгаатай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Шинээр овоолго тавих газрын шимт хөрсийг хуулж, хожмын нөхөн сэргээлтэнд ашиглах бөгөөд MNS 5916 : 2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт стандартын дагуу хадгална.
- Хур овоолгын биологийн нөхөн сэргээлтэнд шимт хөрсийг ашиглана.
- Хүнд даацын машин техник болон бусад тээврийн хэрэгслийг тогтоосон маршрутаар явуулах, олон салаа зам гаргахгүй байх, замыг тэмдэгжүүлнэ.
- Хөрс бохирдсон нөхцөлд бохирдсон хөрсийг хуулан авч, тусгаарлагч гадаргуу дээр овоолон саармагжуулж тусгай нүхэнд хийж дарж булна.
- Хөрс болон усан орчинд химийн бодис, тослох материал алдагдсан тохиолдолд тухайн бодисыг цаашид тархахаас нь сэргийлнэ. Шаардлагатай тохиолдолд шингээн авна. Үүний тулд шингээж авах материалын нэр төрөл өөрчлөгдөх ба голдуу шингээгч инерт, саармаг материал, элс, шороо зэрэг материалуудыг ашиглахад бэлэн байлгана.
- Төсөл хэрэгжүүлэх орчны ургамлын төрөл зүйл, тархалт, өсөлт хөгжилтөд сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй байх арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлнэ.

3.5 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөллийг хамгийн бага байлгах үүднээс дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх хэрэгтэй. Үүнд:

- Тухайн бүс нутгийн биологийн олон янз байдлын мониторинг судалгаа, хамгаалалд орон нутгийн захиргаа, байгаль орчны хэлтэс, мэргэжилтэн, байгаль хамгаалагч, эрдэмтэн судлаачидтай хамтран ажиллах,
- Уурхайн доторхи болон гаднах дэд бүтэц буюу өндөр хүчдлийн шугамд мониторинг судалгаа хийх, хамгаалах шийдлийг олох, мэргэжлийн судлаачдаас зөвлөгөө авч махчин шувууд суух боломжтой шон болон хиймэл үүр суурилуулна.
- Амьтны хамгааллын гол ажлуудыг дүйцүүлэн хамгааллын төлөвлөгөөнд илүү дэлгэрэнгүй тусгаж өгнө.

ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

4.1 Зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-ний нэмэлт тодотголын зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсч буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс Хөшөөтийн уурхайн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө нь тухайн төслийн хэрэгжилтийн явцад Байгаль орчинд учруулж буй гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг тодорхойлж, түүнд шаардагдах хөрөнгө зардлыг баталгаатай байлгах үндэслэл болдог. Хөшөөтийн нүүрсний ордыг ашиглах төслийн 2024 оны Байгаль орчныг хамгаалах менежментийн төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг боловсруулахдаа 2012 оны 5 сард УИХ-р хэлэлцэн баталсан байгаль орчны багц хуулиуд болон БОАЖЯ-ны сайдын 2019 оны 10 сарын 29-ны өдрийн А-618 тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежмент төлөвлөгөө боловсртуулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-г баримталсан бөгөөд энэхүү төлөвлөгөөний гол зорилтуудыг БОАЖЯ-р батлагдсан төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээнүүдийн үр дүнгүүд дээр үндэслэн тодорхойлов.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэх бөгөөд байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд байгалийн нөөц баялгийг ашиглах явцад байгаль орчныг доройтохоос урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, үлдэгдэл нөлөөллийг дүйцүүлэн хамгаалах, нөхөн сэргээх, нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох, түүх соёлын өвийг хамгаалахтай холбогдсон арга хэмжээг тодорхойлон, шаардагдах хөрөнгө зардлыг тооцож, хариуцах этгээд, хэрэгжүүлэх хугацаа, баримтлах хууль, журам, аргачлал, стандартыг тодорхойлж тусгасан байхаар, орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрт төсөл хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчинд үүсч болзошгүй өөрчлөлтийг хянах, шинжлэх объект, байршил, баримтлах стандарт, арга аргачлал, хугацаа, хариуцах этгээд, хяналт шинжилгээний үр дүнг тайлагнах талаар тусгахаар хуульчлагдсаныг баримтлан боловсруулав. 2012 онд шинэчлэн баталсан хуулийн гол шаардлагуудын дагуу нэмж тодруулсан байгаль орчны нөлөөллийн

нарийвчилсан үнэлгээний ажлын гол үр дүнг тоймлон авч үзэхэд МоЭнКо ХХК-ийн Ховд аймгийн Дарви сумын нутагт орших “Хөшөөт”-ийн уурхайгаас нүүрс олборлох, баяжуулах, тээвэрлэх төслийн 2024 оны байгаль орчны менежментийн гол чухал зорилтууд нь дараах байдлаар тодорхойлогдоно. Үүнд:

- Төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах
- Дүйцүүлэн хамгаалах урт хугацааны төлөвлөлтийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх
- Хог хаягдлын менежментийн үйл ажиллагааг сайжруулах

4.2 Төлөвлөгөөний хамрах хүрээ

Бодлогын хамрах хүрээ

БОМТ нь Ховд аймгийн Дарви сумын нутагт хэрэгжих Хөшөөтийн нүүрсний уурхайн үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжих бөгөөд БОННУ-ний нэмэлт тодотголын тайлангийн 1 дүгээр бүлэгт төслийн хамрах хүрээг тодорхойлсон болно. Уг төслийн үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд БОННУ-ний нэмэлт тодотголын тайланд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээн дэх бүх асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй биелүүлэх стандартуудыг мөрдөнө.

4.3 БОМТ-ний нийт зардал

Эдгээр гол зорилтуудыг хангах арга хэмжээнүүдийг түүний сөрөг нөлөөллийн эрчим, үр дагавраас нь хамааруулан нарийвчлан тодорхойлж байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгав. Мөнтөсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрт бий болох өөрчлөлт, сөрөг нөлөөллийн үр дагавар, байгальхамгаалах арга хэмжээний үр дүнг тодорхойлох, тэдгээрийг төсөл хэрэгжүүлэгч, орон нутгийнбайгууллага, иргэд сонирхогч талуудад тайлагнах хугацааг тодруулан орчны хяналтшинжилгээний хөтөлбөрийг тус тус боловсруулсан. Байгаль орчны менежмент төлөвлөгөөндтусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд 2024 онд нийт 378,582,000 төгрөг шаардагдах бөгөөд МоЭнКо ХХК байгаль орчныг хамгаалах талаар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх баталгаа болгож,байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нөхөн сэргээлтийн тусгайдансанд тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын 50 хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн хөрөнгийг байршуулсан болно. Энэхүү төлөвлөгөөнд тусгагдсан зардал нь байгаль орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний урьдчилан тодорхойлогдох боломжтой хэсэг бөгөөд шууд гүйцэтгэлээр

тодорхойлогдох, үйл ажиллагааны зардлаар хийгдэх зарим ажлуудын зардлыг энд оруулаагүй болно.

МоЭнКо ХХК-ийн Хөшөөтийн уурхайн тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан БОАЖЯ-д хүргүүлж дараа оны төлөвлөгөө болон түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгө, зардлын хэмжээг батлуулан ажиллана. Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө болон орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийн хэрэгжилт болон гүйцэтгэлийг тайлагнах ажлыг Хөдөлмөрийн Аюулгүй Байдал Эрүүл Ахуй Байгаль Орчин Сургалтын (ХАБЭАБОС) албаны байгаль орчны ажилчид хариуцан ажиллах болно.

Хүснэгт 5. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн задаргаа

№	Хийгдэх ажлын чиглэл	Төсвийн задаргаа, мян.төг
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	16,408,000
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	10,000,000
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	124,200,000
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
5	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	4,000,000
6	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	5,000,000
7	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	55,794,000
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	93,180,000
9	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	60,000,000
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчидад тайлагнах төлөвлөгөө	10,000,000
Нийт		378,582,000

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1		Уурхайн технологийн замаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам талбайн усалгаа хийх, замын засвар, арчилгааг тогтмол хийлгэж хянаж байх.	Төслийн зам талбай	м3/жил	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага Байгаль хамгаалах тухай хууль
2	Агаар орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Техник хэрэгслүүдийн эвдрэл гэмтлийг хянаж, техникийн хэвийн ажлын горимыг ханган ажиллах, тээврийн хэрэгслийн яндангаас ялгарах хорт утааг үйлдвэрлэгчээс гаргасан хэм хэмжээнд байлгах, үзлэг оношилгоонд хамруулах.	Төслийн талбайд ашиглагдаж байгаа хөнгөн тэрэгнүүд	Ширхэг	25,600	55 техник	1,408,000	Тогтмол	Агаарын тухай хууль, MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга
3	Гадаргын болон газрын доорх усны нөөц	Хөшөөт гол, Түвшин буйр, Тахилтын булгийн эх ба уст цэгүүдийг цэвэрлэх арга хэмжээ зохион байгуулах.	Төслийн талбай орчмын уст цэгүүд	удаа	-	4	Үйл ажиллагааны зардлаас	Улиралд нэг удаа	Усны тухай хууль
4		Хүйсийн говь, Цэцэг нуурын сав газрын захиргаатай ус ашиглах гэрээ байгуулж, ус ашигласны төлбөр төлөх	Усан хангамжийн эх үүсвэр, шүүрлийн ус	-	Гэрээнд заасны дагуу төлбөр төлөгдөнө	-	Гэрээнд заасны дагуу төлбөр төлөгдөнө	Гэрээнд заасан хугацаа бүрт	

5		Хүйсийн говь, Цэцэг нуурын сав газрын захиргаатай ус бохирдуулагчийн гэрээ байгуулж, ус бохирдуулсны төлбөр төлөх	Уурхайн кемп, засварын газар, уурхайн оффис	жилд	Гэрээнд заасны дагуу төлбөр төлөгдөнө	1 удаа	Гэрээнд заасны дагуу төлбөр төлөгдөнө	Гэрээнд заасан хугацаа бүрт	Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль
6	Хөрсөн бүрхэвч	Аливаа газар хөндөх үйл ажиллагааны өмнө шимт хөрс болон шимэрхэг хөрсний гүнийг талбай тус бүрд тогтоож, тогтоосон хэмжээнд хуулж, хадгалах. (шинээр хөрс хуулах бүрт)	Шимт хөрсний овоолго	га	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS 5859:2008 “Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ”
7		Ашигласан тос, тосолгооны материал хадгалах талбай байгуулах, таних тэмдэг самбар байрлуулах.	Засварын газруудад		-	1	Үйл ажиллагааны зардлаас	Нэг удаа	
8	Амьтны аймаг	Уурхай орчимд эндсэн амьтны сэг зэмийг зайлуулах, булж устгах	Уурхай орчимд	Эндсэн амьтны тоо	-	Осол, эндэгдэл бүрт	Үйл ажиллагааны зардлаас	Жилийн турш, амьтан эндсэн тохиолдолд	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
9		Цаг хүндэрсэн үед уурхайн нөлөөллийн бүс дэх зэрлэг ан амьтанд биотехникийн арга хэмжээг авах	Дарви, Цэцэг, Үенч сумын нутаг	Хэрэгжү үлсэн арга хэмжээ	15,000,000	Хэрэгжү үлсэн арга хэмжээ	15,000,000	Цаг үеийн хүнд нөхцөл үүссэн үед	УТХГН болон орон нутгийн байгаль хамгаалагч, байцаагч нарын өгсөн зөвлөмж зааврын дагуу зохион байгуулна
10	Ургамал	Уурхай орчмын ховор, нэн ховор ургамлын талаар сургалт зохион байгуулах	Уурхайн ажилчид	Ажилчдын тоо	-	Ажилчдын тоо	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль

11	Хуурай баяжуулах үйлдвэр болон гаалийн хяналтын ачиж буулгах талбайд тоосжилт бий болох	Хуурай баяжуулах үйлдвэрийн тэжээлийн талбай, Гаалийн хяналтын талбайн ачиж буулгах үйл ажиллагаанаас үүсэх нүүрсний нарийн ширхэгт тоосонцрын дэгдэлтийг бууруулах зорилгоор мананжуулагч машинаар усалгаа хийх	Хуурай баяжуулах үйлдвэрийн тэжээлийн талбай, Нүүрс ачиж, буулгах талбай	м ³ /жил	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тогтмол	MNS 4585 :2016 Агаарын чанар, Техникийн ерөнхий шаардлага Байгаль хамгаалах тухай хууль Агаарын тухай хууль,
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах нийт зардал, мян.төг							16,408,000		

Нөхөн сэргээх ажлын төлөвлөгөө

Ерөнхий зүйл. Уурхайн 2021-2025 онуудад уул уурхайн өмнөх үеийн үйл ажиллагаанаас үүссэн хур овоолгыг нөхөн сэргээх бөгөөд нөхөн сэргээлтийн ажлыг хийж гүйцэтгэхэд Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын 2015 оны А-138 дугаар тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал”-ыг баримтална. Хур овоолгыг ХАА-н ашиглалтын чиглэлээр нөхөн сэргээх, нөхөн сэргээсэн газрыг цаашид бэлчээрт ашиглах боломжтой болгохын тул овоолгыг хэвгийжүүлж аргачлалд заасны дагуу дараах зохистой гадаргууг үүсгэнэ.

Овоолгын техникийн нөхөн сэргээлт. Нүүрсний уурхайн ашиглалтын технологиос хамаарч, овоолгыг бульдозер, экскаватор зэрэг төхөөрөмжөөр дан болон олон догол үүсгэдэг. Олон доголтой, хэт өндөр гадаад овоолгыг орчин тойрны байгалийн өнгө төрх, уул толгодтой ойролцоо хэлбэртэйгээр хэлбэршүүлэх нь тохиромжтой гэж аргачлалд заасны дагуу нөхөн сэргээлтийн техник ажиллагааг хийнэ. Нүүрсний уурхайн овоолгын нөхөн сэргээлтэд технологийн үндсэн техникүүд (экскаватор, бульдозер, ачигч, автосамосвал г.м)-ийг ашиглаж хэлбэршүүлнэ. Хур овоолгыг нөхөн сэргээх үндсэн чиглэлд буюу бэлчээрээр ашиглах боломжтой байдлаар налуу үүсгэж хэлбэршүүлнэ:

- Орчны газрын тогтоц (ландшафт)-ыг харгалзан тохиромжтой хэлбэр төрх үүсгэж налууулна.
- Хэлбэршүүлсэн талбайн гадаргуу, ялангуяа налуу хажууг бульдозерийн буюу грейдерийн сийрэгжүүлэгчээр 30-50см гүнтэйгээр хөндлөн сэндийлж, уг гадаргууг хучих шимт хөрсийг аадар борооны уруйн усанд идэгдэхээс хамгаална.
- Овоолгын гадаргыг мал, амьтан бэлчээрлэн явахад саадгүй байхаар хэлбэршүүлнэ.
- Налуугийн хажуугийн 30м зай тутамд усны урсгалын хурдыг сааруулах, эвдрэлээс хамгаалах дэвсэг (берма) гаргах бөгөөд түүний өргөн 4-6м, овоолго тал руугаа 1^о-3^о хэвгий байвал тохиромжтой байдлыг харгалзан үзнэ. Дэвсгийн дотор талын ирмэгийг дагуулан ус зайлуулах суваг татахад холбогдох зураг төслийг боловсруулсаны үндсэн дээр хийж гүйцэтгэнэ.
- Хэлбэршүүлсэн газрын хажуугийн орой, хормойг алсаас 1-5 хэмээр налууулж, тэгшилнэ.

Хүснэгт 6. Төслийн техник, тоног төхөөрөмжүүд

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр				Хүчин чадал		Тоо ширхэг
	Марк	Төрөл	Загвар	Үйлдвэрлэсэн улс	Нэгж	Хэмжээ	
1	North benz hetian	Өөрөө буулгагч	NTF3251834	БНХАУ	тн	25	58
2	MT 86 TRUCK ТКБСК	Өөрөө буулгагч		БНХАУ	тн	50	37
3	HOWO	Өөрөө буулгагч буулгагч		БНХАУ	тн	25	11
4	Terex	Dump truck	TK60			60	19
5	Cat 773e	Dump truck		БНХАУ	тн	50	9

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр				Хүчин чадал		Тоо ширхэг
	Марк	Төрөл	Загвар	Үйлдвэрлэсэн улс	Нэгж	Хэмжээ	
6	North benz hetian	Трейллер		БНХАУ	тн	40	1
7		Кран КУ 25		БНХАУ	тн	25	1
8	Dong Feng	Түлшний машин	EQ1110GLJ		тн	10	6
9	Dong Feng	Усны машин	EQ5253GFJ2	БНХАУ	тн	20	8
10	Dong Feng	Бохирын машин		БНХАУ	тн	20	4
11	WAGNER CAT	Экскаватор	R290 LC-7A	БНСУ	м ³	1.5	19

Шимт болон шимэрхэг хөрсөөр хучих. Биологийн нөхөн сэргээлтэнд ашиглах шимт хөрсний үндсэн үзүүлэлтүүдийг “Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт. MNS 5916:2008” стандартын шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг шинжилгээгээр тогтоох ба дараах байдлаар хучилт хийнэ:

- Дан шимт хөрсөөр 10-15 см зузаантай хучиж, чанарын үзүүлэлтээр стандартын шаардлагад нийцээгүй тохиолдолд шимт хөрсний шимэрхэг чанарыг дээшлүүлэх арга хэмжээ авна.
- Хөрсний ялзмагийн хэмжээ стандартад зааснаас бага байвал ялзмаг ихтэй био бордоо, бууц болон түүний бэлдмэл ялзмагаар бордох, хэрчсэн сүрэл, өвсний үйрмэг, модны үртэс зэргийг ашиглах, үнсэн бордолт хийх зэргээр хөрс сайжруулах арга хэмжээ авна.
- Шимт хөрсийг уурхайн баруун урд хашаалж хадгална.

Биологийн нөхөн сэргээлт хийхэд “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага” MNS 5918:2008 стандартыг баримтална. Ургамалжуулах үйл ажиллагаанд бэлчээрийн олон наст ургамлуудыг сонгох бөгөөд үүнд үет ургамлаас ерхөг, согоовор, өлөнгө, буурцагт ургамлаас царгас, хошоон байх боломжтой. Мөн нөмрөг ургамалд овьёос, арвай зэрэг ургах эрчим сайтай, нэг наст ургамлыг сонгоно.

Биологийн нөхөн сэргээлтийн үндсэн шаардлагад нийцүүлэн нөхөн сэргээсэн талбайн сэргэсэн ургамалан нөмрөгийн бүрхэц ойролцоох нутгийн ургамалан нөмрөгийн 60 хувьд хүргэхийг зорино.

ЗУРГАА. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Биологийн нөхөн сэргээлт	Шимт хөрсний шинэ овоолгын үржил шимийг алдагдуулахгүй хадгалалтыг уртасгахын тулд олон наст ургамлын үрээр тариалалт хийх	м ³	30,000	109,309 м ³	3,000,000	Жил бүр	Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт MNS_5916_2008
2	Орчны ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх	Уурхайн орчмын ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх мод тарих	ширхэг	3,500	2,000	7,000,000	Жил бүр	MNS 6774:2019 Том мод, суулгацыг шилжүүлэн суулгах, арчлах. Техникийн шаардлага
Нийт зардал, мян.төг						10,000.000		

Дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний танилцуулга

Хөгжлийн нөлөөллийг зохистой бууруулахын тулд нөлөөллөөс зайлсхийх, нөлөөллийг бууруулах болон нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн хамт үлдэгдэл нөлөөллийг дүйцүүлэн хамгаалах шаардлагатай. Ландшафтын төвшний төлөвлөлт буюу экологийн бүс нутгийн үнэлгээ нь нөлөөллийг бууруулах эдгээр алхмуудыг зохистой хэрэгжүүлэх үндэс болно. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ гэж дүйцүүлэн хамгаалахаар тогтоогдсон газар нутагт сонгон авсан биологийн олон янз байдлыг хамгаалах, сайжруулахад чиглэгдсэн хамгааллын менежментийн цогц арга хэмжээ юм. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлсний үр дүнд тухайн газрын биологийн олон янз байдал хэвийн нөхцөлөөс илүүтэй сайжирсан байх нь дүйцүүлэн хамгааллын эцсийн зорилго оршино.

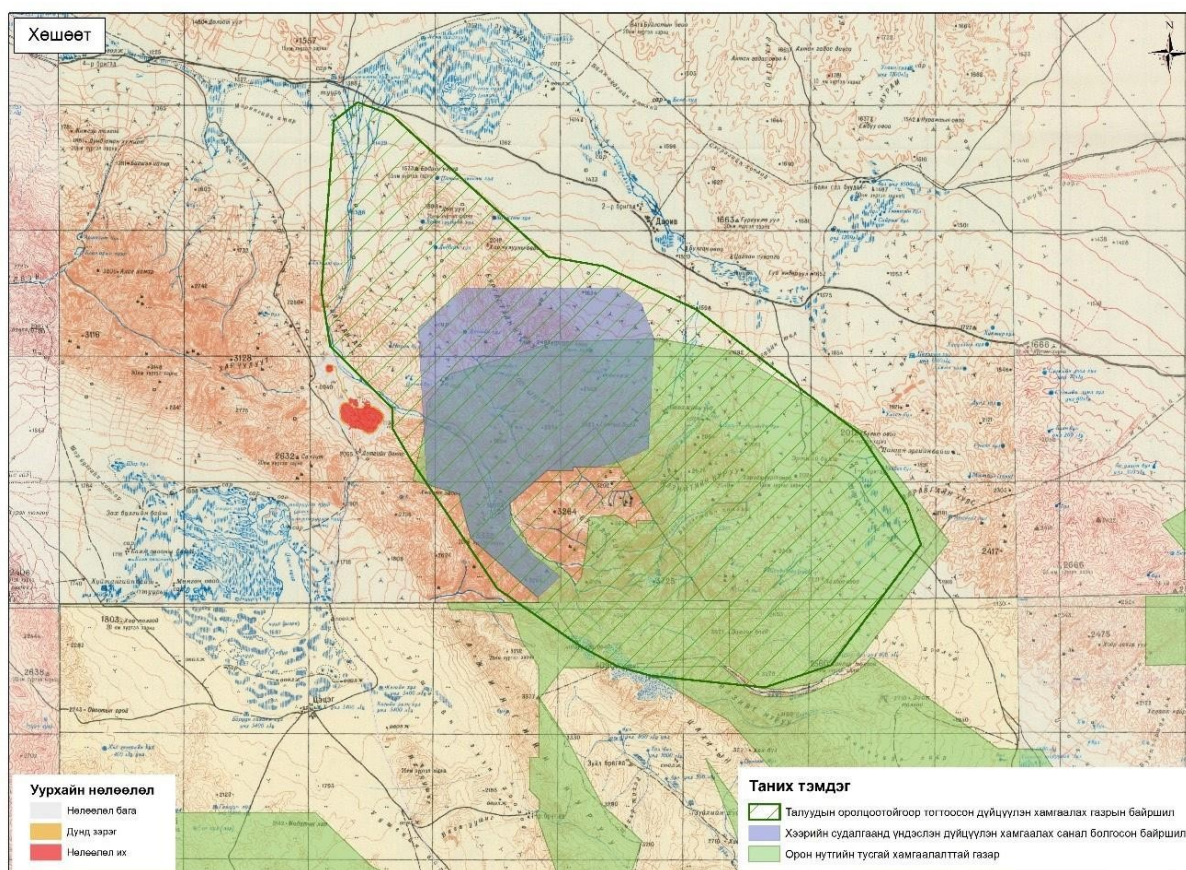
Дүйцүүлэн хамгаалах талбай сонгох

Монгол орны баруун бүсэд газрын доройтол хөгжлийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, дүйцүүлэн хамгааллыг нэвтрүүлэх нь төслийн хүрээнд “Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөх нь: Хөшөөтийн уурхайн жишээн дээр” сургалт семинарыг Ховд аймгийн Ховд хотод 2018 оны 3 дугаар сарын 12-14-ний өдрүүдэд зохион байгуулсан. Сургалтад Байгаль орчин аялал жуулчлалын яам (БОАЖЯ), Ховд, Увс, Баянөлгий, Завхан, Говь-Алтай аймгуудын холбогдох байгууллагууд, Ховд аймгийн Дарви, Увс аймгийн Бөхмөрөн сумын ЗДТГ, ИТХ-н төлөөлөл, Ховд аймгийн Дарви сумын Мөрөн багийн малчин иргэдийн төлөөлөл, Ховд Их Сургуулийн судлаачид, Дэ Нэйче Консерванси байгууллагын ажилтнууд, Хөшөөт, Хотгорын ордын уурхайн ажилтнууд зэрэг нийт 60 орчим хүмүүс оролцсон.

Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгаалах газрыг талуудын оролцоотойгоор тогтоох ажлыг 1: 200 000 масштабын газрын зураг дээр гүйцэтгэсэн. Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгаалах газраар Ховд аймгийн Дарви сумын нутаг дахь Сутай орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар (ОНТХГ) болон түүний орчмын 29.000 га газрыг сонгосон. /Зураг 1/
Дүйцүүлэн хамгаалах үнэт зүйлс нь:

- **Ирвэс**
- **Янгир**
- **Вансэмбэрүү**
- **Бэлчээр**
- **Шинсэн ой**
- **Түүх соёлын дурсгалт газрууд**
- **Хөшөөтийн гол-ыг талуудын оролцоотойгоор сонгон авсан.**

Баруун Монголд нөлөөллийг бууруулах, газрын доройтлыг дүйцүүлэн хамгаалахад бодлогын чадавхийг сайжруулах дэмжлэг үзүүлэх” төслийн хүрээнд Хөшөөтийн уурхайг түшиглэн 2019-2023 онд хэрэгжүүлэх Сутай хайрхан, хөшөөтийн хөндий орчмоор хийгдэх дүйцүүлэн хамгаалах ажлын төлөвлөгөөний төслийг боловсруулан хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Зураг 7. Хөшөөтийн уурхайн дүйцүүлэн хамгааллыг хэрэгжүүлэхээр сонгосон “Сутай” ОНТХГ болон түүний орчмын газар

Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн байна.

Үүнд:

- ❖ 2018-2022 оны хугацаанд Дарви, Цэцэг, Үенч сумдад орон нутгаас ирсэн саналын дагуу дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд 151.2 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийж сум орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.
- ❖ 2017-2022 оны хугацаанд Ховд Жаргалант, Дарви, Цэцэг, Үенч, Булган сумдад ногоон байгууламжыг нэмэгдүүлэх зорилгоор 61.600 ширхэг модны суулгац тарьж, хүлээлгэн өгч хамтран ажилласан байна.
- ❖ 2018-2022 оны хугацаанд Дарви, Цэцэг, Үенч сумдад нийт 13 булгийн эхийг хашиж хамгаалж сум орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.
- ❖ 2017 онд Дарви сумын Мөрөн багт 200га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- ❖ 2018 онд Дарви сумын Мөрөн багт 200га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- ❖ 2019 онд Цэцэг сумын Хажинга багт 50га талбайг тариалангийн талбайн зориулалтаар хашиж хамгаалан орон нутагт хүлээлгэн өгсөн.
- ❖ 2019 онд Булган сум Алаг толгой баг Булган гол дагуу Минж хамгаалах зорилгоор 25га талбайг хашиж хамгаалан Үенч Бодонч Булган голын сав газрын захиргаанд хүлээлгэн өгсөн.

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлт	Булган сумын нутаг Цөмөрдөг толгой, Их улаан уул гэх эвдэрсэн талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийх	Булган сум	17.3 га	4,000,000	69,200,000	2024 оны 4-11 сар	Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт стандарт
2	Дүйцүүлэн хамгаалах нэмэлт ажил	Дарви сумын Дэлгэр багийн нутаг Урд голын тариалангийн 100 га талбайг хашиж торлох	Дарви сум	100 га	-	30,000,000		Дарви сумын ЗДТГ
3		Булгийн эхийг хашиж хамгаалах	Сонгогдсон булаг	3	2,680,000	11,000,000		Сумдаас ирүүлсэн санал
4		Хөшөөтийн голын онцгой болон энгийн хамгаалалтын бүсийн тэмдэг тэмдэглэгээг шинэчлэх	Хөшөөт гол	10	1,000,000	10,000,000		Сумдаас ирүүлсэн санал
5	Дүйцүүлэн хамгаалах урт хугацааны төлөвлөгөө	Сутай хайрхан УТХГ-ын мөстлөг, цасны судалгаагаар авиралт хийх	Дүйцүүлэн хамгаалах талбай	2	-	4,000,000	2024 оны 6,10 сард	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд
6	Тэрбум мод	Тэрбум мод үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд ойжуулалтын ажлыг хийх	Богд хан уулын ТХГ-ын хамгаалалтын захиргаа болон Төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрсөн солбицол бүхий газарт	50,000	Зардлыг БОМТ-ний зардалд оруулахгүй учир оруулаагүй болно.	Хавар намрын мод тариалалтын үеэр	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн	
Нийт зардал, мян.төг					124,200,000			

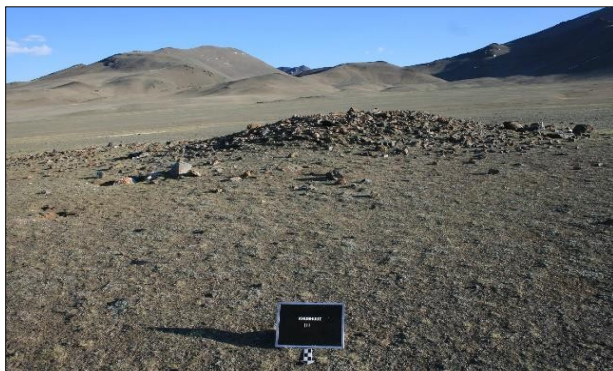
НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Малчин өрх	Уурхайн үйл ажиллагаанаас үүсэж буй тоосонд өртөж буй Дарви сумын Мөрөн баг, Цэцэг сумын Хажинга багийн өрхүүдэд тоосжилтын нөхөн төлбөр олгох	Дарви сумын Мөрөн баг, Цэцэг сумын Хажинга багийн өрхүүд	128	Орон нутгийн хөгжлийн сан Төслийн тусгай санхүүжилт		Ховд аймаг болон МоЭнКо ХХК хоорондын хамтран ажиллах гэрээний хугацаанд	Ховд аймаг болон МоЭнКо ХХК хоорондын хамтран ажиллах гэрээ
Нийт зардал, мян.төг					-			

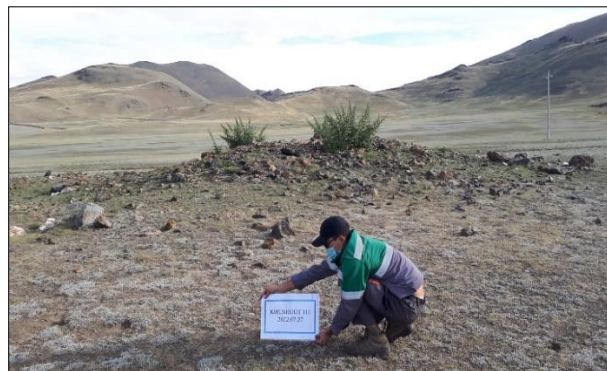
Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ

Хөшөөтийн уурхайн археологи, палентологийн иж бүрэн судалгааг 2011 онд хийлгэсэн. Уурхайн бүс нутаг нь түүх соёлын дурсгалт газраас алслагдсан зайд байрших бөгөөд төслийн нутагт хамгийн ойр орших түүх, соёлын дурсгалууд (хэрэгсүүр, шарил, чулуун хөшөө, тахилгатай газар) 3.1-14.2 км алслагдсан зайтай байна. Өөрөөр хэлбэл нутгийн эдгээр түүх, соёлын жижиг дурсгалууд, тэдгээрийн хамгаалалтын бүсэд төслийн объект хамаарахгүй ба төслийн үйл ажиллагаанд эдгээр дурсгалууд, тахилгатай газар өртөхгүй Төсөл хэрэгжих орчмын нутаг Долоогийн давааны хойт талын талбай, Тахилтын булгийн эхэнд, Чулуутын ам, түүний баруун толгойд, Улаан хөндийн өвөлжөөний доод хэсэгт нам уулс, жижиг толгод, намагжсан газар орших бөгөөд энэхүү газруудад орон нутгийн иргэдийн зусдаг Чулаатын ам д.т.д. 2240 м өндөрт (46°49'05", 93°13'09"), тахиж шүтдэг Тахилтын булаг шанд (46°51'13"7, 93°16'42") байрлана. Эдгээр уулс, толгод, бэлийн орчимд эртний хүмүүсийн үлдээсэн хэрэгсүүр, хүн хөшөө, амьдарч байсан бууц, тахилын байгууламж, булш оршуулга нэлээдгүй байна. Тахилтын булгийн эх шүтээний баруун талын жижиг толгойд 20 ш шарил, доод талд 2 хэрэгсүүр, Долоогийн давааны зүүн урд хэсгийн энгэр наран талд 13 ш шарил, Чулуутын баруун үзүүрийн хойт талд дэнж дээр харгана ургасан талбайд 6 хэрэгсүүр, Улаан хавцгайтын хөтөлд 3 хэрэгсүүр, Улаан хадны өвөлжөөний доод хэсэгт 6 ширхэг чулуун хөшөө, Хар толгойн аманд 1 хэрэгсүүр тус тус байрлаж байна.

- Археологийн судалгаагаар тогтоогдсон уурхай орчмын хиргисүүр болон булшнуудыг фото зургаар баримтжуулж бүртгэлжүүлсэн.
- Шаардлагатай хиргисүүрийг хашаа татаж хамгаалсан.

2010 он

2022 он

ЕС. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөлөөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Уурхайн үйл ажиллагаа эхлэхээс өмнө Археологи Палеонтологийн судалгаа хийгдсэн Түүхийн дурсгалт газрууд	Археологийн судалгаагаар тогтоогдсон уурхай орчмын хиргисүүр болон булшнуудыг фото зургаар баримтжуулж бүртгэлжүүлэх	Хөшөөтийн нүүрсний уурхай орчим Нөлөөллийн сум	5	Үйл ажиллагааны зардлаас		Тухай бүр	Байгаль орчин нийгэмд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ
2		2010 оны Археологийн судалгааны үр дүнгээр гарсан тайлангийн 111-114 дугаартай дурсгал хиргисүүрүүдийг хашаажуулах.		4	1,000,000	4,000,000	Нэг удаа	
Нийт зардал, мян.төг					4,000,000			

АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Химийн бодистой харьцдаг ажилчид	Агуулахад зориулалтын нүд угаах, гал унтраах анхан шатны багаж, хэрэгсэл, хор саармагжуулах бодис, уусмалыг байрлуулах	Нүүрсний чанарын лаборатори	1	Үйл ажиллагааны зардлаас		Багийн бэлэн байдлыг ханган ажиллах	Аудитын үл нийцэл
2	Аливаа халдварт өвчин бохирдлоос сэргийлэх	Ариутгал халдваргүйтгэл хийх	Уурхайн хэмжээнд	4	Катерингийн компанийн зардлаас		1 удаа	Аудитын үл нийцэл
3	Химийн бодисын хадгалалтад хяналт тавих	Химийн хорт болон аюултай бодисын тооллого хийх	Нүүрсний чанарын лаборатори	4	Үйл ажиллагааны зардлаас		Улирал тутам	Аудитын үл нийцэл
4	Гал түймэр, гамшгаас хамгаалах	Гал түймэр, гамшгаас хамгаалах онол болон сургалт практик сургалт	Хөшөөтийн уурхайн аврах гал сөнөөх сайн дурын гишүүд	20	250,000	5,000,000	Жилийн турш	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль
Нийт зардал, мян.төг					5,000,000			

Хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим

Хөшөөт төсөл аль болох бага хог хаягдал үүсгэх, дахин ашиглах эсвэл дахин боловсруулах замаар гарсан хог хаягдлын сөрөг нөлөөллийг бууруулах, хог хаягдлыг байгаль орчинд аюулгүй арга технологиор устгах зарчмыг баримтлан зохицуулахыг зорьж ажилладаг. Хог хаягдлыг дараах үе шатаар явагддаг. Үүнд:

- Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь арилгах болон бууруулах
- Хаягдал бүтээгдэхүүнийг дахин ашиглах (хэрэв шаардлагатай бол сэргээн зассаны дараа)
- Хаягдал бүтээгдэхүүнийг дахин боловсруулах. Зөвхөн үүний дараа хог хаягдлыг устгах үйл ажиллагаа явагдана.

МоЭнКо ХХК-ийн хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим нь дараах байдлаар тодорхойлогдоно.

Хаягдлын үүсэлтийг бууруулах

Хаягдлыг дахин ашиглах

Хаягдлыг дахин боловсруулах

Байгаль орчинд ээлтэй зайлуулах

Схем. Хог хаягдлын менежментийн үндсэн зарчим

Хог хаягдлын ангилан ялгалт

Хог хаягдлын менежментийг үр ашигтай явуулахад хог хаягдлын ангилан ялгалт нэн чухал бөгөөд хаягдлыг зайлуулах тохиромжтой зөв арга замыг тогтоож өгдөг. Ангилан ялгалтыг хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр ба хог хаягдлыг хүлээн авах нэгдсэн цэг дээр явуулдаг. Үүнд:

Хоёрдогч түүхий эд болгон ашиглах боломжтой хог хаягдал

- Хуванцар /ус, ундаа, кетчуп, ургамлын тос, бие угаагч шингэн, шампунь, угаалгын шингэний хуванцар сав/
- Хаягдал төмөр

Бусад хог хаягдал

- Нүүрсний үнс
- Түргэн муудах хоол, хүнсний хаягдал
- Ариун цэврийн хаягдал
- Цай, кофены уут
- Сав баглаа, боодол
- Шил, лааз
- Гялгар уут
- Модон эдлэлийн хаягдал
- Хаягдал дугуй
- Резин / хаймар
- Барилгын хаягдал (тоосго, бетон, мод, тусгаарлагч болон дулаалгын материал, хадаас, цахилгааны монтаж, сантехникийн тоног төхөөрөмж, арматур, хаягдал, плита, ханын цаас зэрэг барилгын материалаас гадна суурийн шороо, огтолсон мод, чулуу зэрэг барилгын бэлтгэл ажлын явцад үүссэн хог хаягдлыг багтаана).

Аюултай хог хаягдал

- Техник тоног төхөөрөмжийн засвараас гарах хаягдал (ашигласан тос, масло, антифриз)
- Техникийн тос материалаар бохирдсон шингээгч материал, алчуур, тосны шүүр
- Түлш, техникийн тосоор бохирдсон хөрс
- Нүүрсний химийн лабораториос гарах шингэн хаягдал

Эмнэлгийн хог хаягдал

Эрүүлийг хамгаалах үйл ажиллагааны явцад үүсдэг хэрэглэгдсэн тариур, тариурын зүү, дуслын систем, хэрэгсэл, бохирдсон боолт, биеийн хэсэг, оношилгооны дээж, цус, химийн бодис, эм, эмнэлгийн багаж, цацраг идэвхт материалыг багтаана.

Түр хадгалалт, тээвэрлэлт

Хог хаягдлыг тухайн үүссэн цэг дээр нь хаягжуулалт бүхий тусгай цэгт битүү хогийн савнуудад ангилан ялгасан төрлөөр нь тусад нь хадгалах ба тээвэрлэлтийг эрх бүхий байгууллага тодорхой хуваарийн дагуу холбогдох журам стандартын дагуу хийж гүйцэтгэдэг.

Хогийн цэгийн үйл ажиллагаа

Хог хаягдлын нэгдсэн цэг дээр дараах үндсэн үйл ажиллагаа явагддаг.

Хогийн төвлөрсөн цэг дээр эх үүсвэр дээрээ ангилагдаагүй хог хаягдлыг дахин ангилан ялгах

Ангилан ялгасан хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрүүдэд нийлүүлэх

Дахин ашиглагдах хог хаягдлыг ялгаж ангилсны дараа дахин ашиглах боломжгүй үлдсэн хог хаягдлыг шатаах зууханд шатаах

Шатаах зуухнаас гарсан үнс нурмыг булж устгах.

Ахуйн хог хаягдлын урсгал ба зохицуулалт

Төслийн үйл ажиллагааны хог хаягдлын менежментийн дагуу эх үүсвэрээс гарсан хог хаягдлын төрөл тус бүрд нийцсэн байгаль орчинд нөлөөлөх багатайгаар зайлуулах арга замыг сонгож хэрэгжүүлдэг.

Хүснэгт 7. Ахуйн хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт

Хог хаягдлын төрөл	Эх үүсвэр	Түр хадгалалтын нөхцөл	Хогийг цуглуулах болон зайлуулах явц	Тайлбар
Ахуйн хатуу хог хаягдал				
Ахуйн нийтлэг хог хаягдал	Ажилчдын кемпүүд, оффис	Хаягжуулсан саванд	Хог хаягдлыг ангилан ялгах, булшлах	Эрх бүхий ААН болон хувь хүмүүст өгөх
Цаасны хаягдал	Ажилчдын хотхон, Оффисууд,	Хаягжуулсан саванд	Дахин ашиглах, боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	
Хуванцар сав	Ажилчдын хотхон, Оффисууд	Хаягжуулсан саванд	Дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	
Ахуйн шингэн хаягдал				
Бохир ус	Ажилчдын хотхон, оффисууд	Зориулалтын танк	Ховд аймгийн цэвэрлэх байгууламж руу зөөх	Одоогоор цэвэрлэх байгууламж баригдаагүй тул зөөвөрлөж байна.
Хоолны үлдэгдэл	Хоолны газар	Хаягжуулсан саванд	Хоолны үлдэгдлийг нутгийн иргэдэд нохой, гахайн тэжээл болгон өгөх	Илүүдэл хаягдлыг булшилж устгах
Үйлдвэрлэлийн хатуу хаягдал				
Барилгын хаягдал	Барилга баригдсан талбай	Барилгын талбайд	Булшилж устгах	-
Хаягдал дугуйнууд	Засварын төв, Автопарк	Тусгай талбайд	Дахин ашиглах, Дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх,	Замын хаалт, тэмдгийн сууриар ашиглах
Поошиг	Уурхайн засварын төв	Тусгай талбайд	Цэвэрлээд хогийн сав болон хашааны материалд дахин ашиглах,	Замын тэмдгийн сууриар ашиглах
Төмөр	Төслийн нэгжүүд	Дахин ашиглах хаягдал цуглуулах цэгт	Дахин боловсруулах зорилгоор зах зээлд нийлүүлэх	Дахин боловсруулах компани болон хувь хүмүүст өгөх
Модон материалын хаягдал	Төслийн нийт нэгжүүдэд	Дахин ашиглах хаягдал цуглуулах цэгт	Дахин ашиглуулах зорилгоор нийлүүлэх	Орон нутгийн иргэдийн хэрэгцээнд өгөх

Аюултай хог хаягдлын хадгалалт, зохицуулалт

Химийн хорт болон аюултай бодисын хаягдлыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн сум, дүүргийн Засаг даргаас тогтоосон цэгт холбогдох журмын дагуу хүний эрүүл мэнд, байгаль орчин, мал, амьтанд хоргүй буюу аюулгүй аргаар устгах бөгөөд энэхүү ажиллагаанд тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчин, эрүүл ахуйн улсын байцаагч, онцгой байдлын асуудал хариуцсан мэргэжилтнээс бүрдсэн комиссыг байлцуулна. Уг комисс химийн хорт болон аюултай бодисын хаягдал устгасан тухай акт үйлдэж, сум, дүүргийн Засаг даргад хүргүүлнэ гэж хуульчилсныг дагаж мөрдөж ажиллана.

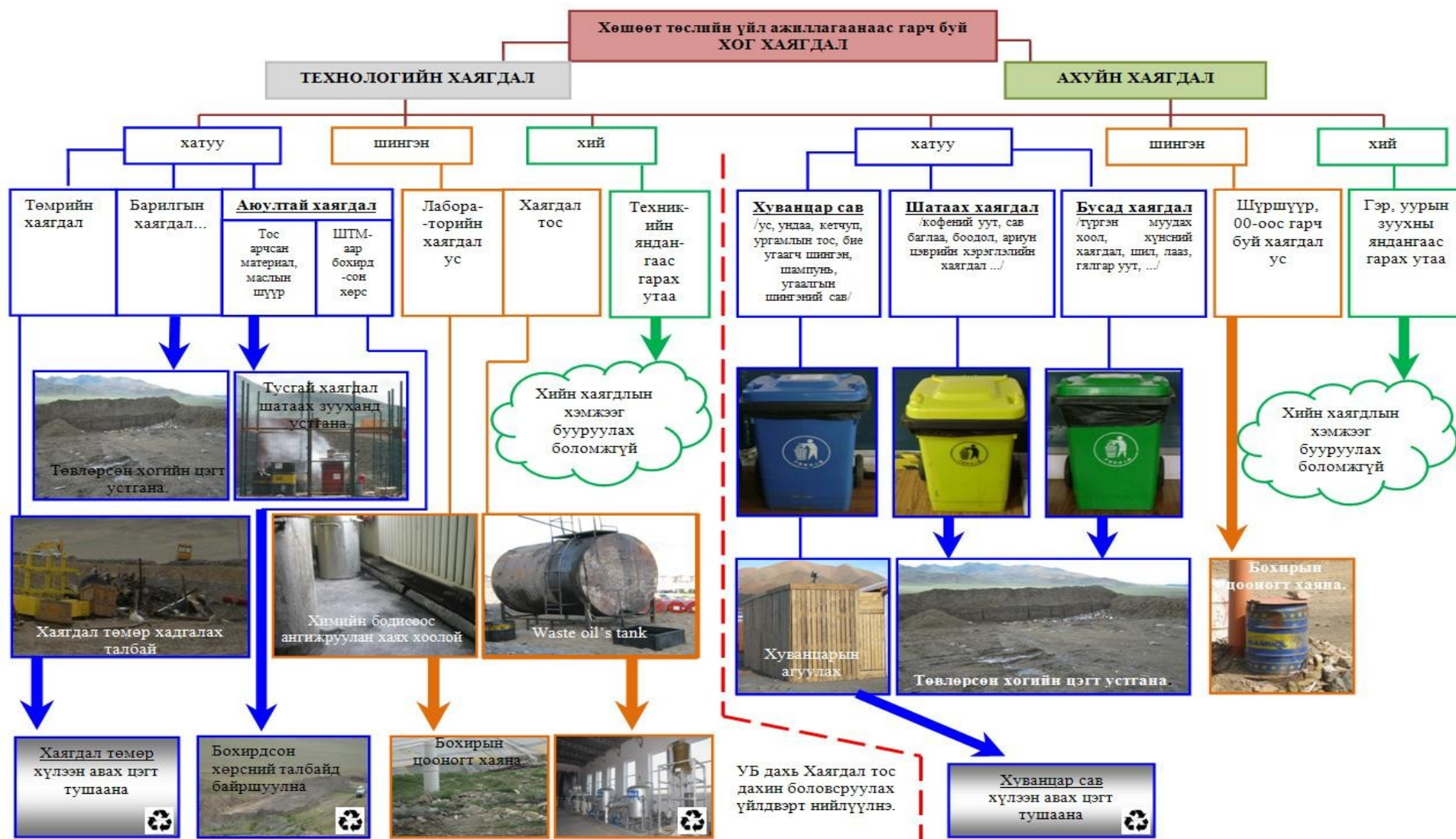
Хүснэгт 8. Аюултай хог хаягдлын төрөл ба зохицуулалт

Хог хаягдлын төрөл	Эх үүсвэр	Хадгалалт-ын нөхцөл	Хогийг цуглуулах болон зайлуулах явц	Тайлбар
Тосоор бохирдсон хаягдал даавуу алчуурууд, төрөл бүрийн тосны шүүр	Засварын төвүүд	Хаягжуулсан саванд	Зориулалтын шатаах зууханд устгах	Шатаалтын Үнсийг булшлах, төмрийг ангилан ялгах
Тос, тосолгооны материал	Үйлдвэр, засварын төв	Зориулалт-ын танканд	Дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	Эрх бүхий ААН ба компанид
Аккумулятор	Засварын төвүүд	Тусгай талбайд	Худалдан авагч талд нийлүүлэх	-
Химийн бодисын хаягдал, сав баглаа	Угаалга, лаборатори	Бодисын агуулах	Бодисын агуулах, тусгай талбайд хадгална	Холбогдох хууль, журмын дагуу
Үнс	Цахилгаан станц	Нэгдсэн бункерийн систем	Булшилж устгах, Барилгын материалд ашиглах	-
Эмнэлгийн хог хаягдал	Анхны тусламжийн нэгж	Тусгай түр хогийн сав	Цэцэг сум	Зориулалтын дагуу хадгалах

Зураг 8. Аюултай хаягдлын ангилан ялгалт

ХӨШӨӨТ ТӨСЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС ГАРЧ БУЙ ХОГ ХАЯГДЛЫН ТӨРЛҮҮД, ЗАЙЛУУЛЖ БУЙ АРГА ЗАМ

АРВАН НЭГ. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ахуйн	Үйл ажиллагаанаас гарч байгаа хог хаягдлыг бууруулах, дахин ашиглах ажлыг хэрэгжүүлэх	Төслийн талбай	тн	-	Авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	Үйл ажиллагааны зардлаас	Улиралд	Хог хаягдлын тухай хууль
2	Үйлдвэрийн	Гэрээт байгууллагаар нүүрс тээврийн 311 км зам дагуух хог хаягдлын цэвэрлэгээг хийлгэх, гэрээ байгуулах	Нүүрс тээврийн зам дагуу	сар	4,000,000	9	36,000,000	Сар тутам	Хог хаягдлын тухай хууль
3	Аюултай	Уурхайн үйл ажиллагаанаас гарч буй аюултай хог хаягдлыг шилжүүлэх гэрээг Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуйн нэгжтэй байгуулах	Уурхайн үйл ажиллагаанаас гарч буй аюултай хог хаягдал	1 удаа	Гэрээнд заасан дүнгээр	Шилжүүлсэн хог хаягдлын тоо хэмжээ	19,794,000	Гэрээний хугацаанд	Хог хаягдлын тухай хууль
4		Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгах сургалт сурталчилгааг ажилчдад өгөх	Уурхайн талбай	Сургалтад хамрагдсан ажилтны тоо	-	2	Үйл ажиллагааны зардлаас	2 удаа	Хог хаягдлын тухай хууль, Аюултай хог хаягдлын тухай журам
5		Уурхайн эмнэлгийн гаралтай хог хаягдлыг Цэцэг сумын эмнэлэгт хүргүүлж журмын дагуу устгах	Уурхайн талбай	кг	-	-	Үйл ажиллагааны зардлаас	Тухай бүр	
Нийт зардал, мян.төг					55,794,000				

АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
Гадаргын ба газар доорх усны хяналт шинжилгээ								
1	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд болон Үенч ГХТ-н ашиглалтын худаг, Үенч голын ус, Булган голын уснаас дээж авч химийн ерөнхий шинжилгээ мэргэжлийн лабораториор шинжлүүлэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд болон Үенч, Булган сум	Улирал	46	90,000	4,140,000	Гадаргын усны эрдэсжилт, ЦДЧ, рН хэмжих, мэргэжлийн лабораторийн шинжилгээнд хамруулах.	MNS0900:2010 MNS4586:1998
2	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүдээс усны дээж авч хүнд металлын шинжилгээ мэргэжлийн лабораториор шинжлүүлэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд	Улирал	24	90,000	2,160,000	Хүнд металлын агууламжийг тодорхойлуулж холбогдох стандарттай харьцуулах	MNS0900:2010 MNS4586:1998
3	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүдээс усны дээж авч цацрагийн шинжилгээ мэргэжлийн лабораториор шинжлүүлэх	Хөшөөтийн уурхай орчмын уст цэгүүд	Улирал	24	90,000	2,160,000	Мэргэжлийн лабораторийн шинжилгээнд хамруулах	MNS0900:2010 MNS4586:1998
4	Бохир усны химийн шинжилгээ	Хөшөөтийн уурхайн цэвэрлэх байгууламж	Нэг удаа	2	130,00	260,000		
5	Үенч Бодонч, Булган голын мониторингийн судалгаа	ҮББГСГЗ	Жилд нэг удаа	1	1,500,000	1,500,000		MNS0900:2018
6	Гадаргын болон газар доорх усны мониторингийн хэмжилт	Хөшөөтийн уурхайн 6 цэг	14 хоногт 1 удаа	14	Үйл ажиллагааны зардлаас		Мониторингийн хэмжилтийн мэдээ	
Нийт					10,220,000			
Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ								

7	Агаарын төлөв байдал чанарын болон тоосны судалгаа шинжилгээ хийлгэх	Хөшөөтийн уурхай орчимд	Жилд 2 удаа	2	25,000,000	50,000,000	Агаар дахь бохирдуулагч бодисын хэмжээг тогтоож улсын стандарттай харьцуулсан тайлан гаргуулна.	MNS4585:2007 Агаарын чанар, техникийн ерөнхий шаардлага
8	Уурхай орчмын гадаад орчны агаарын чанарын /PM10, PM2.5 тоос/ хэмжилт хийх	Хөшөөтийн уурхай орчмын мониторингийн 10 цэгт	14 хоногт 1 удаа	1	Үйл ажиллагааны зардлаас		Хэмжилтийн мэдээг бүртгэсэн байх	
9	Dust track багажны үйлдвэрийн тохиргоо хийлгэх	Хөшөөт төсөл	Жилд нэг удаа	1	10,000,000		TSI үйлдвэрт үйлдвэрийн тохиргоо хийлгэх	
Нийт					60,000,000			
Хөрсний судалгаа шинжилгээ								
10	Уурхай орчмын хөрсний мониторингийн цэгээс дээж авч шинжилгээнд хамруулах	Уурхай орчмын мониторингийн цэгүүдээс	улирал	64	300,000	19,200,000	Ерөнхий хими үзүүлэлт, механик бүрэлдэхүүн, хүнд металлын шинжилгээг хийлгэх	БОНБҮТ ХУУЛЬ
11	Мониторингийн цэгээс дээж авч цацрагийн шинжилгээ хийлгэх	Хөшөөтийн уурхай	Жилд нэг удаа	16	35,000	560,000	Цацрагийн шинжилгээ хийлгэх	Аудитын үл нийцэл
Нийт					19,760,000			
Ургамал, Амьтны аймгийн судалгаа								
12	Уурхай орчмын УТХГН зэрлэг ан амьтадын хөдөлгөөн мэдрэгч камер байрлуулах	УТХГН	Удаа	1	3,200,000		УТХГН-ын захиргааны байгаль хамгаалагчидтай хамтран хэрэгжүүлэх	Байгаль хамгаалагчийн заавар зөвлөмжийн дагуу
Нийт					3,200,000			
ОХШХ-н нийт зардал, мян.төг					93,180,000			

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

ОХШХ нь “Хөшөөтийн уурхай” төслийн байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл болон түүнийг байгуулах явцад гарч болзошгүй эрсдэлийн үед байгаль орчинд бий болох бохирдол, доройтлыг тодорхойлох зорилготой заавал хэрэгжүүлэх баримт бичиг юм. Байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж үр дүнг нь доорхи асуудлуудыг тодорхойлох, үнэлэхэд ашиглана. Үүнд:

- Анх таамагласан сөрөг нөлөөллүүдийн хэмжээ, үр дагавраас бодит сөрөг нөлөөлөл, түүний үр дагавар хир зөрж байгааг
- Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний хэрэгжилт болон холбогдох эрх зүйн баримт бичиг, стандарт, дүрэм журамтай нийцэж байгаа эсэхийг
- Нөлөөллүүдийн эрчим, буурах эсвэл ихэсч байгааг
- Төслийн БОМТ-ний нийт үр ашгийг үнэлэх зэрэг орно.

Энэхүү хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, батлагдсан арга зүйг баримтлан стандартчилагдсан багаж, хэрэгслээр дээж, шинжилгээ хийх болон өгөгдлийг боловсруулах ажлыг МоЭнКо ХХК-ийн байгаль орчны асуудал хариуцсан ажилтнууд удирдан явуулна. Мөн төслийн барилгын ажлыг удирдан явуулж буй компани, болон бусад гүйцэтгэгч, гэрээлэгч нар энэхүү ОХШХ-ийг үйл ажиллагаандаа баримтлах шаардлагатай.

Гадаргын ба газар доорхи усны хяналт шинжилгээ. Усны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг 4 чиглэлээр хэрэгжүүлж ажиллана. Хөшөөтийн уурхайн ойр орчимд байрлах (Шүүрлийн ус, Түвшин буйрын рашаан, Тахилтын булаг, Мөрөнгийн ам, Хөшөөтийн гол) уст цэгүүдээс дээж авч Улаанбаатар хот руу илгээн усны итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэн хүнд металлын агууламж, ерөнхий химийн шинж чанарыг тодорхойлохоос гадна Хөшөөтийн гол болон ашиглалтын худгийн усанд цацрагийн шинжилгээг хийнэ.

Гадаргын усны хяналт шинжилгээгээр ажиглалт мониторингээр дараах үзүүлэлтүүдийг тодорхойлно. Үүнд:

- Голын өргөн /м
- Голын гүн /м
- Урсгалын хурд м/с
- Урсац, м³/с
- Харин худгийн цооногийн гүний усны түвшингүүдийг хэмжинэ.

Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ. Хөшөөтийн уурхай нь Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн болон Ховд аймгийн УЦУОШТ-тай гэрээ байгуулан Агаарын төлөв байдал чанарын судалгааг 2014 оноос хойш жил бүр тогтмол хийлгэдэг болсон. Тиймээс гэрээний дагуу агаар дахь гол бохирдуулах бодис болох хүхэрлэг хий SO₂, азотын давхар исэл NO₂, нийт тоосонцор, цацаргийн хэмжилтийг хийж, хүнд металлын агууламжийг тодорхойлох, дүн шинжилгээг хийлгэнэ.

Гарсан үр дүнг Монгол Улсын агаарын чанарын МИ84585:2016 стандарттай харьцуулах бөгөөд агаарт агуулагдах нарийн болон том ширхэгт /PM₁₀, PM_{2,5}/ тоосонцорын хэмжилтэнд DUSTTRACK багаж ашиглана. Агаарын чанарын хэмжилтийн давтамж 14 хоногт нэг удаа, уурхай орчмын мониторингийн 10 цэгт тогтмол давтамжтай байна.

Хөрсний хяналт шинжилгээ. Хөрсний хяналт шинжилгээний цэгүүдийг ШУА-ийн Газарзүйн хүрээлэнгийн Хөрс судлалын лабораторийн судлаачидтай хамтран 2012 онд Хөшөөтийн уурхай орчимд байршуулсан бөгөөд нийт мониторингийн судалгааны 15 цэгт ажиглалт судалгаа хийж ирсэн. Хөрсний дээжинд дараах 3 төрлөөр ажиглалт хяналт хийнэ.

Үүнд:

- Хөрсний химийн үндсэн шинж
- Хөрсний механик бүрэлдэхүүн
- Хөрсөн дэх хүнд металлын агууламж
- Шинжилгээний үр дүнг MNS:5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ стандарттай харьцуулна.

Ургамал, амьтны аймгийн хяналт шинжилгээ. Төсөл хэрэгжүүлэгч ургамал, амьтны аймгийн хяналт шинжилгээг Хөшөөтийн нүүрсний уурхайгаас Ярантын боомт хүртэлх нүүрс тээврийн хатуу хучилттай зам дагууд хийдэг бөгөөд 50 гаруй жил ажиллаж байгаа энэ уурхайд тэр нь хамгийн оновчтой шийдэл байна. Ургамал, амьтны аймгийн хяналт мониторингийн шинжилгээг жил бүр 8 сард хийж зүйлийн олон янз байдлыг бүртгэж тэмдэглэдэг ба ургамал, амьтны хяналт мониторингийн ажлын нилээдгүй хэсэг нь дүйцүүлэн хамгааллын төлөвлөгөөний хүрээнд хэрэгждэг онцлогтой.

**АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2024 он				
			Сар	Сар	Сар		
1	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө ба түүний биелэлтийн тайланг боловсруулах	-	-	-	11	Байгаль орчны орлогч менежер Б. Ганболд	Хэрэгжилт 90 %-с доошгүй байх
2	Уурхайн ТЭЗҮ өөрчлөгдөж байгаа тул БОННУ-нд нэмэлт тодотгол хийх	30,000,000	3	6	9	Байгаль орчны ахлах ажилтан Д.Дүгэрсэд	Байгаль орчны үнэлгээний тухай хууль
3	Байгаль орчны аудитыг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	30,000,000	3	4	5	Байгаль орчны ахлах ажилтан Д.Дүгэрсэд	-
Нийт зардал, мян.төг			60,000,000				

АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	Холбогдох төрийн байгууллага	Бичгээр	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан	11 сарын 01-нд	-	Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг	Аймгийн засаг даргын захирамжаар батлагдсан ажлын хэсэгт тайлагнаж дүгнэлт гаргуулах
2	Дарви сумын ЗДТГ, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, байгаль хамгаалагч	Бичгээр эсвэл цахимаар	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн улирал тутмын тайлан	Улирал тутам	-	Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг, ТОНХ баг	Дарви сум
3	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хүрээнд хийгдсэн ажлуудыг компанийн FB Page хуудсанд мэдээлэх	МоЭнКо ХХК-ийн албан Фэйсбүүк хуудсанд	БОМТ туссан ажлын хэрэгжилт	Тогтмол	-	Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг, PR менежер	-
4	Дарви, Цэцэг, Алтай, Булан, Үенч, Мөст сумдын ЕБС-ын эко клуб	“Говийн гайхамшигт-6” арга хэмжээний хүрээнд зохион байгуулахад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх	Байгаль хамгаалах чиглэлээр хийгдсэн ажлуудыг мэдээлэх	2024.9 сар	5,000,000	Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг, ТОНХ баг	БОАЖГ, ҮББГСГЗ, Сумдын ЗДТГ
5	Говь-Алтай аймгийн 2, Ховд аймгийн 3 сумын эко клуб	Эко клубийн сурагчдад экологийн боловсрол олгох хэлэлцүүлэг, уулзалт, сургалт, суртчилгааны	Тухайн зохион байгуулагдах ажлын удирдамж, тайланд товч агуулга оруулах	Дэлхийн усны өдөрт зориулж	5,000,000	Хөшөөтийн уурхайн байгаль орчны баг, гидрогеологич	Хүйсийн говь-Цэцэг нуурын сав газрын захиргаа

		ажлыг санхүүжүүлэх					
Нийт зардал, мян.төг					10,000,000		

ХАВСРАЛТ 1. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

УБ-2 Монгол Улсын Засгийн газрын
2004 оны 20 дугаар тогтоолоор батална.

МОНГОЛ УЛС

УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

2007.05.25 <i>/Бүртгэгээн ох сар, өдөр /</i>	№ 000075706	9019023025 <i>/Улсын бүртгэлийн дугаар /</i>
5141583 <i>/Регистрийн дугаар /</i>		
МӨЭНКО Галзгуун хөрөнгө оруулалттай хягаарлагдмал хариуцагатай компани		
<i>/Хуулийн гэгээдийн нэр, хариуцагчийн хэлбэр /</i>		
Дүрэм <i>/Үүсэн байгуулах баримт бичиг /</i>		
Тушвал <i>/шиддэгийн нэр /</i>	А-1452 <i>/дугаар /</i>	2007.05.25 <i>/ох, сар, өдөр /</i>
4810 <i>/код /</i>	Худалдааны зучлал <i>/Урьдчилж эзлэх үйл ажиллагааны мөчлөг /</i>	
0728	Ажилт нэгтгэлийн өмчлөлт, хэргүүл	
<i>/код /</i>	<i>/Тусгай зөвшөөрлийн амжилтаарын чиглэл /</i>	
14.04.20~15.04.26 <i>/Тусгай зөвшөөрлийн мөчлөг /</i>	1 <i>/Тусгай зөвшөөрлийн хэмжээ /</i>	1,170,000.00 <i>/Ажилт нэгтгэлийн хэмжээ, мөнгөн тэвчээгээр /</i>
Улаанбаатар, Сүхбаатар, 4-р хороо, 6-дугаар хороо, Түүхчүүдэд 21 3-р дугаар, Утас: 77110567, Утас: 70110568, Факс: 77110570 <i>/Худалдааны гэгээдийн албан ёсны хаяг /</i>		

ХАВСРАЛТ 2. ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ХУУЛБАР

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 1414А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

Ховь аймаг /хот/-ийн
Дарви сум /дүүрэг/-ын
Ховшоот гол нэртэй газарт орших
29 гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хууль
заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9011065013 тоот гэрчилгээтэй
Шинэ үндэрт У.Т.Х -д
энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 10 жилийн
хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хэвсрэлтгүй бол хүчин үй.

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА Л. БОЛД

2007 оны 02 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-001414

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
030-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 26 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.12.30 – 2024.12.30 хүртэл 	<div data-bbox="1093 517 1337 616" style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;"> 1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 </div> <p style="text-align: right;">2023.10.06</p>

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 1640А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийн үндэстэн

_____ аймэг /хот/-ийн
_____ сум /дүүрэг/-ийн
_____ нэртэй газарт орших
40 гектар талбай бүхий уурхайн галбайд хуульч
засагч, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ 9019013149 тоот гэрчилгээтэй
_____ Д.Н. Ц. Г. Ш. У.Х.Х. -д
эвэхүү тусгай зөвшөөрлийн _____ 30 _____ жилийн
хугацаагвар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хансралтгүй бол хүчингүй.

АШИГТМАЛЫН АШИГЛААЛТЫН ТУСГАЙ
Ц. ГАНХУЯГ
2006 оны 12 сарын 28 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-001640

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
028-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 25 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.05.25 – 2024.05.25 хүртэл 	<div style="border: 1px solid red; padding: 5px; display: inline-block;"> <p>1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043</p> </div> <p>2023.03.09</p>

 АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ГОСНЫ ХЭРЭГ
 ЭРХЛЭХ ГАЗАР

**АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛТЫН ТУСТАЙ
 ЗӨВШӨӨРӨЛ**

Дугаар 4322А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар
 зүйлийг үндэслэн

_____ аймг /хот/-ийн
 _____ сум /дүүрэг/-ын
 _____ нэртэй газарт орших
 _____ гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хууль
 заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
 зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ тоот гэрчилгээтэй
 _____ -д
 энэхүү тусгай зөвшөөрлийн _____ жил
 хугацаагаар олгог.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

АШИГТ МАЛТМАЛЫН АШИГЛААЛТЫН ТУСТАЙ
 ЗӨВШӨӨРӨЛ
 Ц.ГАЛХУЯГ
 2008 оны 12 сарын 28 өдөр

Улианбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-004322

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
022-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2019.04.23 – 2020.04.23 хүртэл 	2019-03-18
023-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 19 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2020.04.23 – 2021.04.23 хүртэл 	2020-03-18
024-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 20 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2021.04.23 – 2022.04.23 хүртэл 	
025-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 21 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2022.04.23 – 2023.04.23 хүртэл 	 2022.04.05
026-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 22 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.04.23 – 2024.04.23 хүртэл 	 2023.03.09

 АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
 ЭРХЛЭХ ГАЗАР

**АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
 ЗӨВШӨӨРӨЛ**

Дугаар 6525А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

_____ *Увс* _____ аймаг /хот/-ийн
 _____ *Дарви* _____ сум /дүүрэг/-ийн
 _____ *Увс* _____ нэртэй газарт орших
 _____ 45 _____ гектар талбай бүхий уурхайн талбид хуульд
 заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
 зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ 9019013149 _____ тоот гэрчилгээтэй
 _____ *Д.н. Да. Ар. Ай. Ш.н. У.Э.К.* _____ -д
 энэхүү тусгай зөвшөөрлийг _____ 30 _____ жилийн
 хугацаагаар олгоно.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

**МОНГОЛЫН НЭГДҮГЭЭР ОРЛОЛЧ
 Ц.ГАНХУЯГ**

2006 оны 12 сарын 28 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-006525

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
025-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 21 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.11.07 – 2024.11.07 хүртэл 	<div data-bbox="1082 524 1327 613" style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;"> 1 АМГТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 </div> 2023.10.06

 АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
 ЭРХЛЭХ ГАЗАР

**АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛААЛЫН ТУСГАЙ
 ЗӨВШӨӨРӨЛ**

Дугаар 11887А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийн үндсэн дээр

_____ *Увс* _____ аймг /хот/-ийн
 _____ *Гарбу* _____ сум /дуурга/-ын
 _____ *Дамсгал хонгион* _____ нэртэй газарт орших
 _____ *208* _____ гектир талбай бүхий уурхайн талбайг хуульч
 зинсан нохиол, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
 зөвшөөрч улсын бүртгэлийн _____ *9019013149* _____ тоот гэрчилгээтэй
 _____ *Д.Д. Ар Ги Му. Д.Д. К* _____ -д
 энэхүү тусгай зөвшөөрлийг _____ *30* _____ жилийн
 хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

1. Тусгай зөвшөөрөл олгогчийн нэр, хаяг, мөнх хөшөөний зураг
 2. Тусгай зөвшөөрөл олгогчийн үйлдвэр, ажлаас хариуцах ёстой ажил
 3. Тусгай зөвшөөрөл олгогчийн үйлдвэр, ажлаас хариуцах ёстой ажил
 4. Тусгай зөвшөөрөл олгогчийн үйлдвэр, ажлаас хариуцах ёстой ажил

АШИГТ МАЛТМАЛЫН НЭГДҮГЭЭР ОРЛОГЧ
 _____ *Ц. ГАНХУЯГ* _____
2007 оны 01 сарын 23 өдөр

Улаанбаатар хот

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-011887

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
020-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.08.14 – 2024.08.14 хүртэл 	<div data-bbox="1067 499 1310 591" style="border: 1px solid red; padding: 2px; display: inline-block;"> 1 АМТГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043 </div> <p style="text-align: right;">2023.07.06</p>

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар 11888А

Ашигт малтмалын тухай Монгол улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

Увс аймаг /хот/-ийн
Тарва сум /дүүрэг/-ын
Улаанбаатар нэртэй газарт орших
1754 гектар талбай бүхий уурхайн талбайд хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг зөвшөөрч улсын бүртгэлийн 9019013149 тоот гэрчилгээтэй *Эн Эн Ур Ли Му, Ү.Ү.К* -д энэхүү тусгай зөвшөөрлийг 30 жилийн хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

 АМТХЭГ-ЫН НЭЭДЛГЭЭР ОРЛОГЧ
ДАРГА *Ц. ГАНХУЯГ*
2007 оны 01 сарын 23 өдөр
Улаанбаатар хот

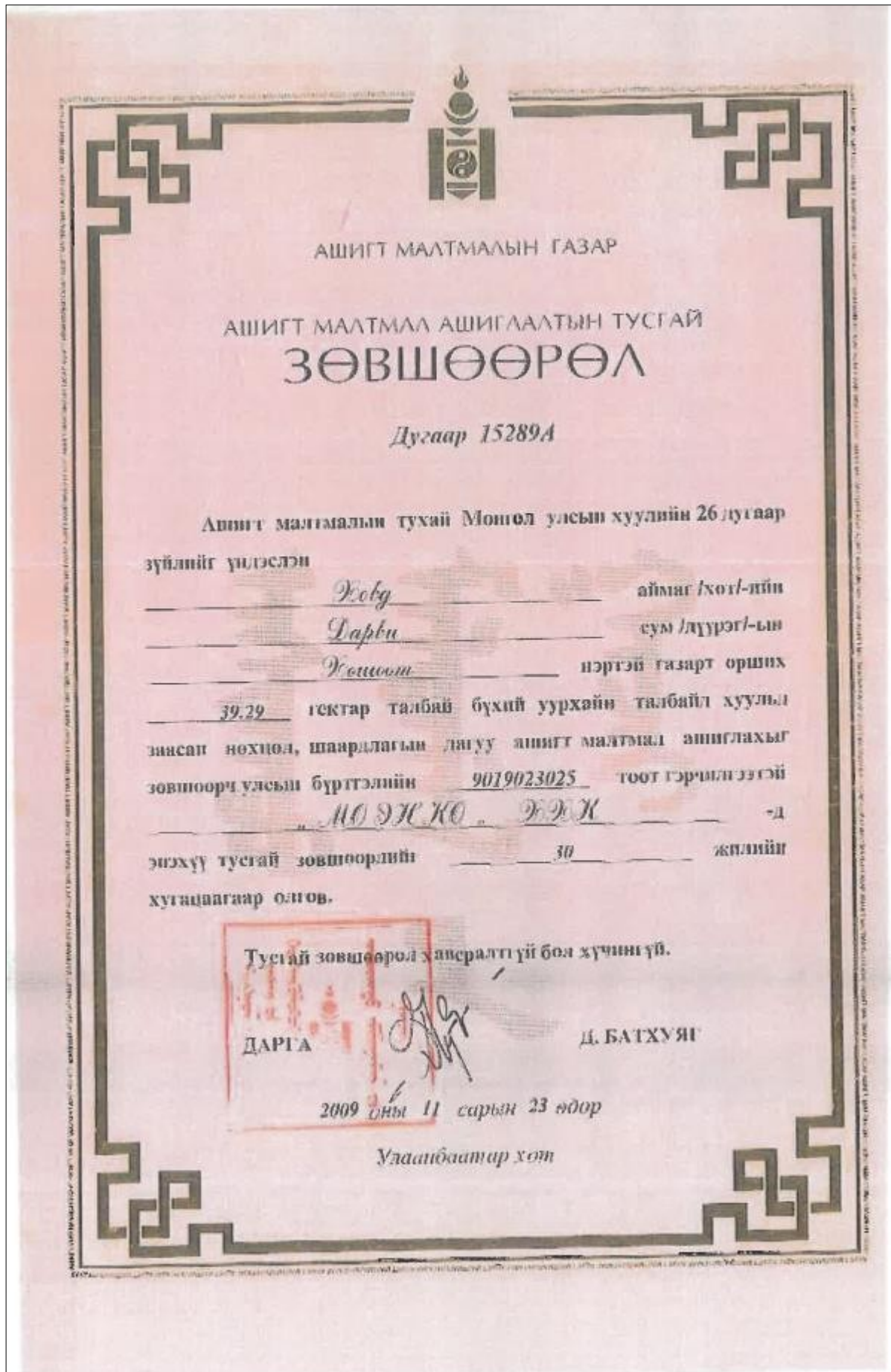

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-011888

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
020-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 17 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2022.08.14 – 2023.08.14 хүртэл 	
021-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.08.14 – 2024.08.14 хүртэл 	

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-015289

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
015-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 15 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.11.23 – 2024.11.23 хүртэл 	<div style="border: 1px solid red; padding: 5px; display: inline-block;"> <p>1 АМГГ КАДАСТРЫН ХЭЛТЭС ХТ07043</p> </div> <p style="text-align: right;">2023.10.06</p>

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар **MV-020299**

Ашигт малтмалын тухай Монгол Улсын хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

_____ *Ховд* _____ аймаг /хот/-ийн
_____ *Дарви* _____ сум /дүүрэг/-ын
_____ *Хамар даваа* _____ нэртэй газарт орших
_____ **176.55** _____ гектар талбай бүхий уурхайн талбайд
хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг
зөвшөөрч улсын бүртгэлийн **9019023025** тоот гэрчилгээтэй
_____ **“МОЭНКО” ХХК** _____ -д
энэхүү тусгай зөвшөөрлийг **2036.08.14** дуустал
хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

КАДАСТРЫН
ХЭЛТСИЙН ДАРГА _____ **Н.ЧИНБААТАР**

2015 оны 12 сарын 04 өдөр
Улаанбаатар хот

0000078

**ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ
1 ДҮГЭЭР ХАВСРАЛТ**

MV-020299

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

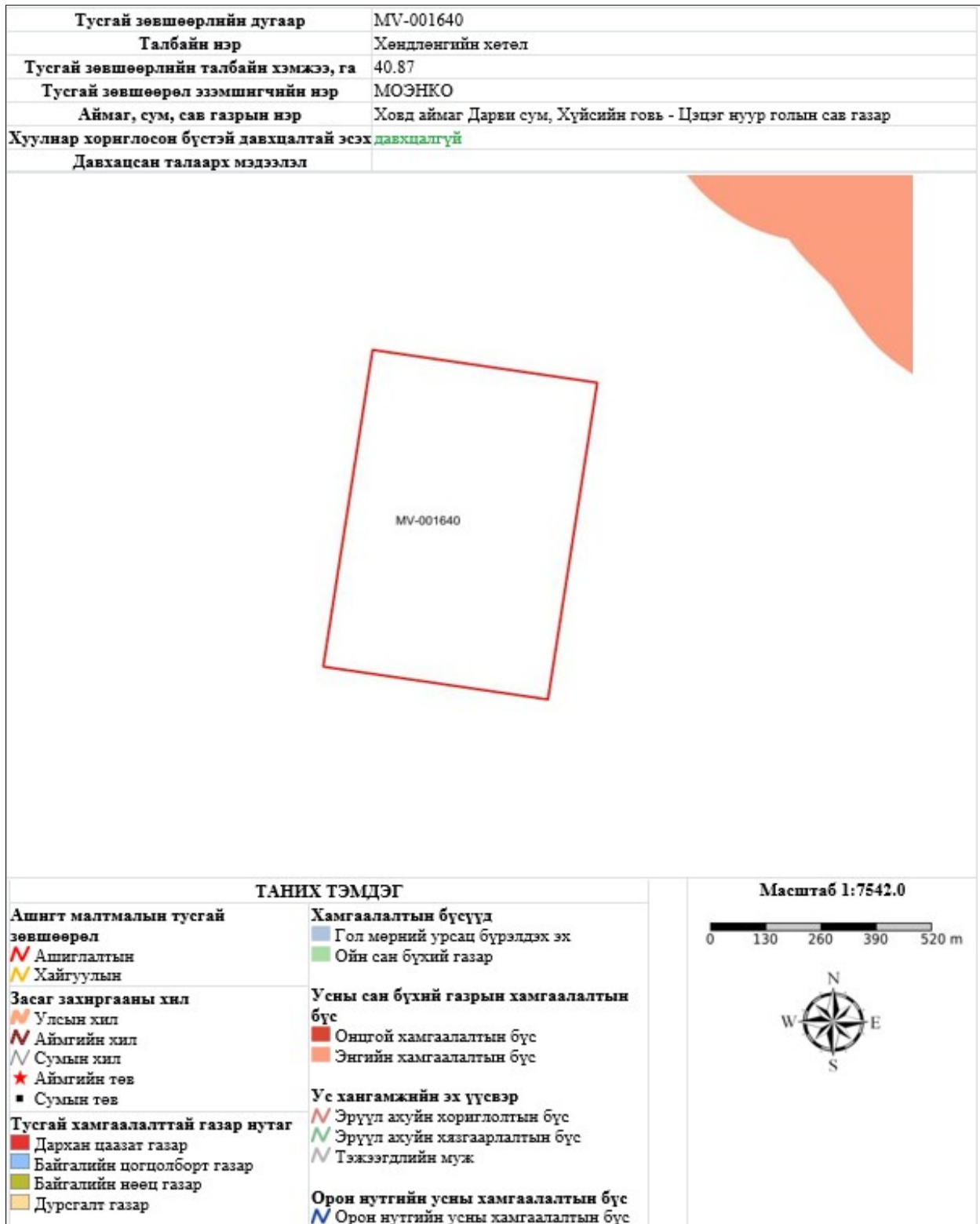
Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Огноо, гарын үсэг, тэмдэг
008-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 17 дахь/дэх жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2022.08.14 – 2023.08.14 хүртэл 	 <p>2022.07.18</p>
009-FE	<ul style="list-style-type: none"> Бүртгэв: Тусгай зөвшөөрлийн 18 дахь жилийн төлбөрийг төлөв. Хугацаа 2023.08.14 – 2024.08.14 хүртэл 	 <p>2023.07.06</p>

ХАВСРАЛТ 3. БОАЖЯ-НЫ ЛАВЛАГАА

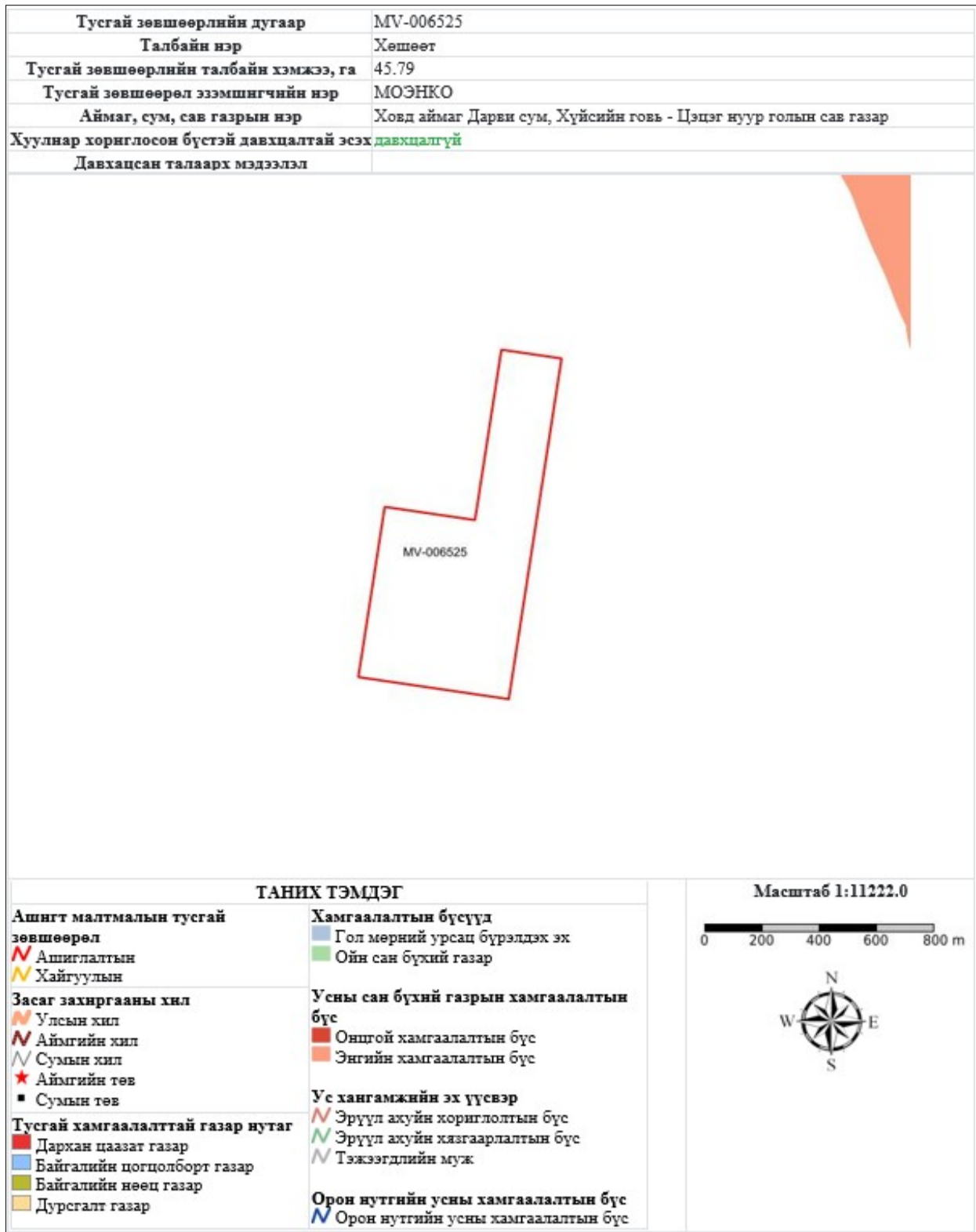
Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	MV-001414
Талбайн нэр	Хөшөөт гол
Тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээ, га	28.80
Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр	МОЭНКО
Аймаг, сум, сав газрын нэр	Ховд аймаг Дарви сум, Хүйсийн говь - Цэцэг нуур голын сав газар
Хуулиар хориглосон бүстэй давхцалтай эсэх	давхцалгүй
Давхацсан талаарх мэдээлэл	

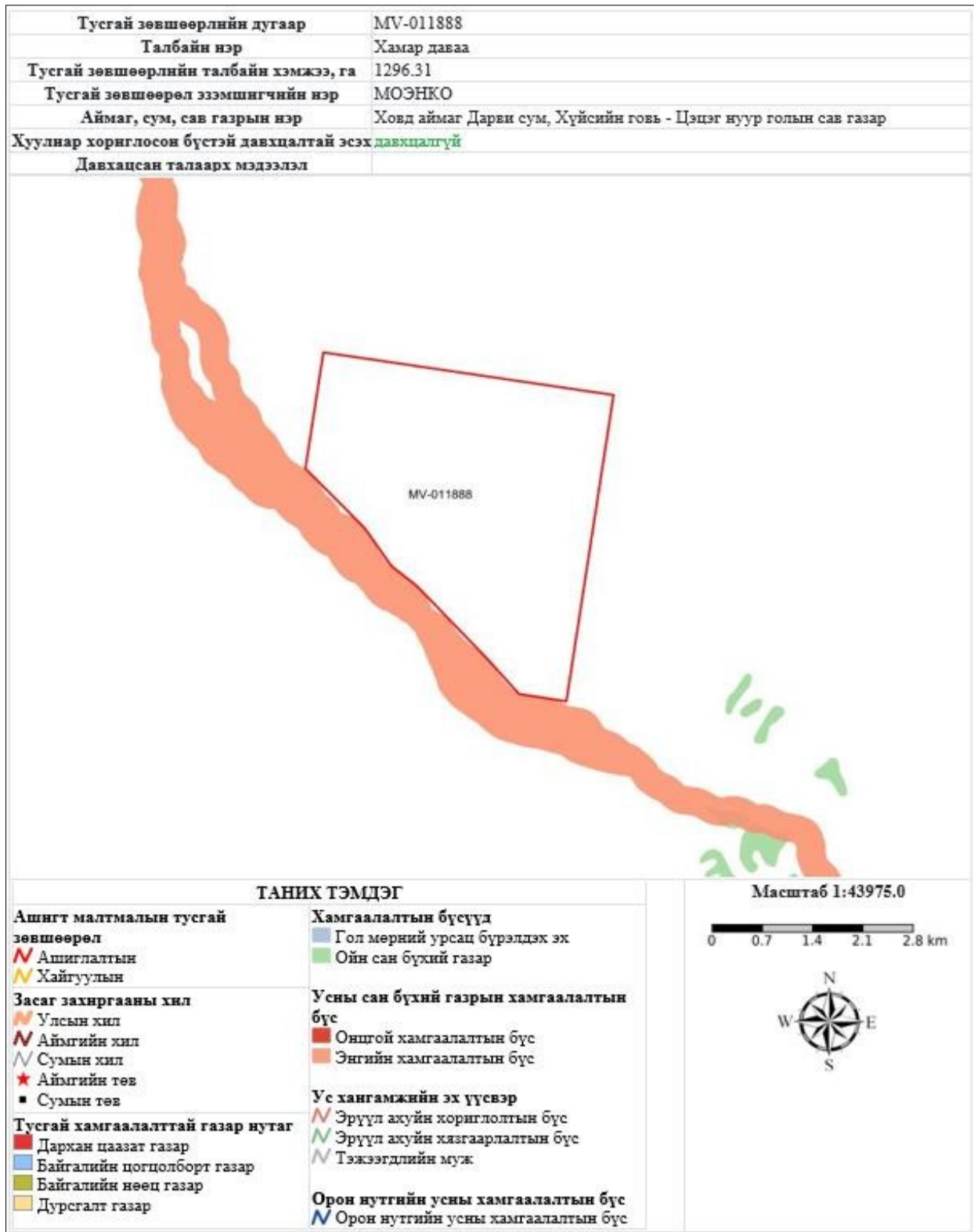
ТАНИХ ТЭМДЭГ		Масштаб 1:6094.0
Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл N Ашиглалтын M Хайгуулын	Хамгаалалтын бүсүүд Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх Ойн сан бүхий газар	0 110 220 330 440 m
Засаг захиргааны хил M Улсын хил N Аймагийн хил M Сумын хил ★ Аймагийн төв ■ Сумын төв	Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс Онцгой хамгаалалтын бүс Энгийн хамгаалалтын бүс	
Тусгай хамгаалалттай газар нутаг Дархан цаазат газар Байгалийн цогцолборт газар Байгалийн нөөц газар Дүрсгалт газар	Ус хангамжийн эх үүсвэр N Эрүүл ахуйн хориглолтын бүс M Эрүүл ахуйн хязгаарлалтын бүс M Тэжээгдлийн муж	
	Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс N Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс	

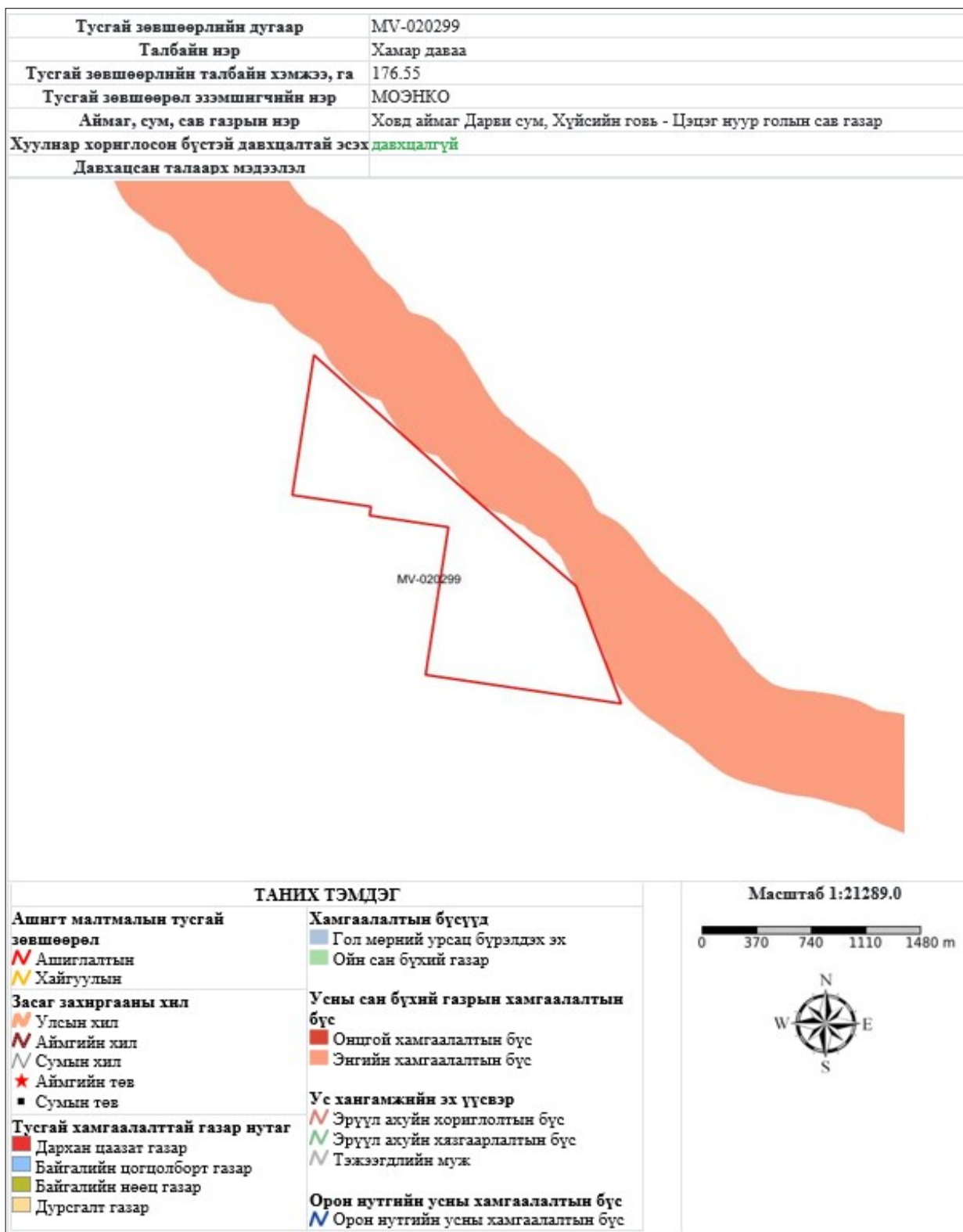

ХАВСРАЛТ 4. БОМТ-НИЙ БАРЬЦАА МӨНГӨНИЙ БАРИМТ

E-TRANSACTION RECEIPT	
SENDER DETAILS	
Bank:	XacBank
Account No:	5000719884
Name:	-
Amount:	189,291,000.00
Currency:	MNT
BENEFICIARY DETAILS	
Bank:	Government fund
Account No:	100900013406
Name:	БО НӨХӨН СЭРГЭЭХ БАТАЛГАА
Amount:	189,291,000.00
Currency:	MNT
TRANSACTION DETAILS	
Transaction number: 000062952521	
Description: MV-001414A,001640A,006525A,004322A, 011887A,020299A,011888A,015289A	
Transaction charge: 500.00MNT	
Requested user: moencollc8	Approved user: moencollc1

Transaction date: 2024-01-18 16:38:37.0

Dear customer, Please be informed that this receipt is only a notification of your transaction and using it for illegal purpose is strictly prohibited.

ХАВСРАЛТ 5. ТУХАЙН ЖИЛД АШИГЛАХ ХИМИЙН БОДИСЫН НЭР, ХЭМЖЭЭ

№	Ашиглах зориулалт	Химийн бодисын нэр		Томъёо	CAS дугаар	2023-онд хэрэглэх	
		Монгол	English			Тоо	Нэгж
1	Нүүрсний баяжуулалтанд	Перхлорэтилен	Perchloroethylene	C ₂ Cl ₄	127-18-4	1926	L
2	Нүүрсний баяжуулалтанд	Цагаан спирт	White spirit	-	8052-41-3	775	L
3	Нүүрсний баяжуулалтанд	Хлорт цайр	Zinc chloride	ZnCL ₂	7646-85-7	-	-
4	Хүхэр тодорхойлох	Магнийн перхлорат	Magnesium perchlorate	Mg(ClO ₄) ₂	10034-81-8	2	kg
5	Дулаан тодорхойлох	Бензойны хүчил	Benzoic acid	C ₆ H ₅ COOH	65-85-0	449	g
6	G-индекс тодорхойлох	Антрацит	Antracite	-	8029-10-5	158692	g
7	Фторын шинжилгээнд	Натрийн гидроксид	Sodium hydroxide	NaOH	1310-73-2	29	g
8	Фторын шинжилгээнд	Тринатрийн цитрат	Trisodium citrate	Na ₃ C ₆ H ₅ O ₇	6132-04-3	5251	g
9	Фторын шинжилгээнд	Калийн нитрат	Potassium nitrate	KNO ₃	7757-79-1	350	g
10	Фторын шинжилгээнд	Азотын хүчил	Nitric acid	HNO ₃	7697-37-2	1750	ml
11	Фторын шинжилгээнд	Бромокрисол ногоон индикатор	Bromocresol green indicator	C ₂₁ H ₁₄ Br ₄ O ₅ S	76-60-8	26	g
12	Фторын шинжилгээнд	Этилийн спирт	Ethanol	C ₂ H ₅ OH	64-17-5	2625	ml
13	Фторын шинжилгээнд	Натрийн фторид	Sodium fluoride	NaF	7681-49-4	21	g
14	Фторын шинжилгээнд	Лимоны хүчил (талст)	Crystalline citric acid	C ₆ H ₈ O ₇	77-92-9	438	g
15	Фторын шинжилгээнд	Хүхрийн хүчил	Sulfuric Acid	H ₂ SO ₄	7664-93-9	2100	ml
16	Дулаан, фтор, хүхэр тодорхойлох	Хүчилтөрөгч	Oxygen	O ₂	7782-44-7	16	balloon
17	Хөөлтийн зэрэг тодорхойлох	Пропан	Propane	C ₃ H ₈	74-98-6	8	balloon
18	Фторын шинжилгээнд	Кварцын элс	Quartz sand	SiO ₂	14808-60-7	10502	g

**ХАВСРАЛТ 6. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

Уул уурхайн олборлох болон газрын тос, уламжлалт бус газрын тос, цацраг идэвхт ашигт малтмалын хайгуулын төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хяналтын хуудас

Хянасан огноо	
Хянасан мэргэжилтэнгүүдийн хувийн дугаар	
Дүгнэлт	
Шийдвэрийн төсөл	
Ололт, амжилттай тал	
Дутагдалтай сул тал	
Шаардлага	

**НЭГ. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД,
ТӨСЛИЙН ТУХАЙ ТОВЧ МЭДЭЭЭЛЭЛ**

- Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 6.1 болон 6.2-ыг үндэслэн дагуу тухайн төслийн хуулийн этгээд мэдээллийн төрлийн харгалзах мөр, багананд мэдээллийг товч хэлбэрээр үнэн зөв оруулах.

- Тухайн төсөлд хамааралгүй мэдээллийг “*хамааралгүй*” гэж бөглөнө.

- 1.2.7 дахь хаалтын дараах зориулалт гэдэгт уурхайн хаалтын дараа нөхөн сэргээсэн газрыг бэлчээр, газар тариалан, агуулах, олон нийтэд зориулсан үйлдвэр, үйлчилгээ гэх мэт тухайн газрыг эдийн засгийн эргэлтэнд оруулахаар төлөвлөж буй бол орон нутагтай урьдчилан тохиролцсон чиглэлийг оруулах.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
1.1	1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	“Мо Эн Ко”ХХК
	2. Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	РД: 5141583
	3. Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	Ашигт малтмал ашиглалт
	4. Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг	Улаанбаатар хот Сүхбаатар дүүрэг 4-р хороо Сөүлийн гудамж Түшиг төв 3-р давхар
	5. Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Дэд захирал Ж.Оюунчимэг Утас: 99995761
	6. Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Б.Ганболд Утас: 99201117 Ganbold.ba@mongolia-energy.com
1.2	1. Төслийн нэр	“Хөшөөт” төсөл
	2. Төслийн харъяаллын байршил	Ховд аймаг Дарви сум
	3. Төслийн ангилал а. нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт б. ил уурхай, далд уурхай, шороон орд	Нүүрсний Ил уурхай

	в. баяжуулах үйлдвэр	
	4. Төсөл эхэлсэн огноо	2010 он
	5. Төсөл хэрэгжих хугацаа	30 жил
	6. Уурхайн хаалт эхлэх огноо	2036 он
	7. Хаалтын дараах зориулалт	Бэлчээрийн
	8. ТЭЗҮ баталсан огноо	2016 он
	9. Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/ экспортын борлуулалт-2023	2,566,833.84 тонн
	10. Ажилчдын тоо	539
	11. Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	Нүүрс олборлолт, экспорт
	12. Тухайн төсөлд хамраах дэд бүтэц <ul style="list-style-type: none"> • замын урт, эхлэл, төгсгөлийн цэг, чиглэл; • шатахуун түгээгүүрийн тоо • шатахуун агуулахын агууламжийн хэмжээ • тэслэх, дэлбэлэх бодисын үйлдвэрийн хүчин чадал гэх мэт 	311 км хатуу хучилттай зам Хөшөөт-Ярантын боотм хүртлэх. Шунхлай, МТ шатахуун түгээх станц.

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ОЛГОГДДОГ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ, ДҮГНЭЛТ, ЛАВЛАГААНЫ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

- Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай 2.3-ыг үндэслэн хуулийн этгээд тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдох доорх мэдээллийг үнэн зөв оруулах.
- Тусгай зөвшөөрөл, үнэлгээ, дүгнэлтийг баталсан хуулийн этгээд, дугаар, огноог оруулах
- Доорх хүснэгтийн 2.1.9, 2.1.10-т тусгагдсан холбогдох 7 материалын хуулбарыг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зайлшгүй хавсаргах. Мэдээлэл оруулах багананд хавсралтын нэрийг оруулах.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
2.1	1. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /ашигт малтмал/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа Талбай	Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл: MV-011888 MV-001414, MV-006525, MV-015289, MV-004322, MV-001640, MV-011887, MV-020299 2009-2023 он хүртэл хүчинтэй Нийт талбай: 1885.6 га
	2. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа	Химийн болон аюултай бодис экспортлох, импортлох хил дамжуулан тээвэрлэх, ашиглах,

			худалдах, устгах үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөл Дугаар: 0001868 2021.05.11-2024.12.31	
3.	Химийн бодисын агуулгад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт		Түр агуулахтай	
4.	Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар		2022.05.02-2024.05.02 0003910 2023.05.22-2025.05.23 0011401	
5.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		2020.08.31 Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, шинжээч Б.Батбаяр	
6.	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		2021 он Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам	
7.	Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо		2023.08.09	
8.	Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо		2024 оны 1-р сар	
9.	Батлагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11 дэх маягтыг хавсаргах		Хавсаргасан	
10.	Нөхөн сэргээлт	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	Тайлант онд гүйцэтгэсэн Төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	4.8 0
		Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	Тайлант онд гүйцэтгэсэн Төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	1.05 0
	11. ТХГН-ын тухай хууль, Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давахцсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагааг хавсаргах		Хавсаргасан	

ГУРАВ. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

- Байгаль орчин ногоон хөгжлийн сайдын 2019 оны 10 дүгээр сарын 29-ны өдрын А-618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 2 дугаар хавсралтанд тусгагдсанг тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний агуулгад заагдсны дагуу химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсгээс холбогдох доорх мэдээллийг оруулах

- Тухайн жилд олон төрлийн химийн бодис ашиглахаар бол байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд хавсралтаар оруулж хүснэгтийн 3.1.1-д хавсралтын нэрийг дурдах /хэмжих нэгжийг дурдсан байх шаардлагатай/

- Химийн бодисын эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөнд дараах мэдээллийг бүрэн тусгасан тохиолдолд 3.1.2-ын мэдээлэл оруулах хэсэгт “хангалттай” гэсэн дүгнэлтийг оруулна.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
3.1	1. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	Химийн бодис: <ul style="list-style-type: none"> • Перхлорэтилен 1926 л • Цагаан спирит 775 л • Хлорт цайр 200 л • Магнийн перхлорат 2 кг • Бензойны хүчил 449 г • Антрацит 158,692 г • Натрийн гидроксид 29 г • Тринатрийн цитрат 5251 г • Калийн нитрат 350 г • Азотын хүчил 1750 мл • Бромокрисол ногоон индикатор 26 г • Этилийн спирт 2625 мл • Натрийн фторид 21 г • Лимоны хүчил/талст/ 438 г • Хүхрийн хүчил 2100 мл • Хүчилтөрөгч 16 баллон • Пропан 8 баллон • Кварцын элс 10502 г
	2. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	Байгаа
3.2	1. Шатах тослох материалын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх 2. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	<ul style="list-style-type: none"> • Дизел түлш • Бензин • Тэсэлгээний агуулахыг хуучин агуулахын сууринд дээр шинээр барьсан.

3.3	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ <ul style="list-style-type: none"> • Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Аюултай хог хаягдал 	<ul style="list-style-type: none"> • 1193.5 тонн • 69.782,5 тонн • 121.4 кг
	2.Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	55.794.000₮

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

- Доорх хүснэгтийн 4.12 - 4.1.7 –д тусгагдсан тухайн жилийн арга хэмжээний төсвийн нийлбэр нь 4.1.1 –д тусгагдана.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
4.1	1. Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	378.582.000₮
	2. Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төсөв /технологийн зөв шийдэл/	0₮
	3. Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	16.408.000₮
	4. Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	10.000.000₮
	5. Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	124.200.000₮
	6. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	10.000.000₮
	7. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	60.000.000₮

	8. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төсөв	4.000.000₮
	9. Тухайн жилийн орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв	93.180.000₮

ТАВ. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ

- Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 39.1.7-д заасныг үндэслэн төсөл хэрэгжүүлэгчээс доорх хүснэгтэнд тусгагдсан төслийн дэд бүтэц, нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний цар хүрээ, орчны хяналт шинжилгээний цэгэн мэдээллийг тусгасан мета мэдээллийг цаасанд өнгө будаг, таних тэмдэгээр буулгасан хэлбэрээр болон файл хэлбэрээр тайланд хавсаргах.
- Доорх хүснэгтийн мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах баганыг шинжээч бөглөнө.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах хэсэг
5.1	<p>Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тосгон 2. Дэд бүтэц (зам, өндөр хүчдэл, цахилгаан сүлжээ, шугаман хоолой, станцын байршил, хашаа, тусгаарлагч, үерийн хамгаалалтын далан, аянга зайлуулагч гэх мэт) 3. Хог хаягдлын цэгийн байршил 4. Хог хаягдлын агуулахын байршил 5. Хог хаягдлын далан 6. Химийн бодисын агуулахын байршил 7. Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах хяналтын цэгийн байршил 8. Тухайн жилд хуулах хөрс 9. Гадаад, дотоод овоолго 10. Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай 11. Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай 12. Гүний худгийн байршил 13. Дүйцүүлэн хамгааллын байршил 	<p>Зургыг хавсаргав. 2024 онд уулын явагдах талбай: MV-001414, MV-006525, MV-015289, MV-004322, MV-001640, MV-0011887, MV-020299</p>

ЗУРГАА. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГА ХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

- Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсгээс доорх хүснэгтийн А, Б, В, Г дэхь багананд “**тодорхойлсон**”, “**тодорхойлоогүй**” “**хамааралгүй**” гэсэн 3 төрлийн хариултаас сонгож бөглөх.
- Дүгнэлт гэсэн багана дахь дүгнэлтийг байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнийн нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсэгт Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яамны мэрэгжилтэн дүгнэлт гаргана.

Нөлөөллийн ангилал	А. Тооцсон эсэх	Б. Нөлөөллийн цар хүрээг тодорхойлсон эсэх	В. Нөлөөл- лийн эрчмийг тодорхойлсо н эсэх	Г. Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацааг тодорхойлсо н эсэх	Дүгнэлт
6.1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Эвдэх - Доройтуулах	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлоогүй	
6.2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Нөөцийг бууруулах	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл - амьдрах орчинг хуваах - амьдрах орчинг доройтуулах - амьдрах орчинг хомсдуулах - нөөцийг бууруулах	Тодорхойлоогүй	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - тоос	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс - Хамгаалах - Нүүлгэн шилжүүлэх	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	

ДОЛОО. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ

- Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “А” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх
- Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “Б”, “В”, багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэхэд “**тийм**”, “**үгүй**” хариулт өгнө.
- Доорх хүснэгтийн “Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг оновчтой тогтоосон эсэхэд Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн мэргэжилтэнүүд “**хангалттай**” “**хангалтгүй**” гэсэн дүгнэлт өгнө.

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах арга хэмжээний чиглэл	А. Тоо	Б. Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоосон эсэх	В. Шалгуур үзүүлэлтийн хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэх	Г. Дүгнэлт
7.1 Нөлөөллөөс урьдчлан сэргийлэх зайлуулах арга хэмжээ	0	Тийм	Тийм	
7.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	11	Тийм	Тийм	
7.3 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ -техникийн/ га эзэлхүүн -биологийн /га	2	Тийм	Тийм	
7.4 Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээ	6	Тийм	Тийм	
7.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах арга хэмжээ	5	Тийм	Тийм	
7.6. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	2	Тийм	Тийм	
7.7. Байгаль орчны менежментийн удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ	2	Тийм	Тийм	

**НАЙМ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

• Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийг “А, Б, В, Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

Хяналт шинжилгээний дээж	А. Дээж авах цэгийн тоо	Б. Дээж авах цэгийн байршил	В. Давтамж (удаа)	Г. Төсөв (мян.төг)
Хөрс	64	Хөшөөтийн уурхай	4	19,760.000
Ус	46	Хөшөөтийн уурхай	4	10.220.00
Амьтан Ургамал	1	Хөшөөтийн уурхай	1	3,200,000
Агаар	10	Хөшөөтийн уурхай	2	60,000,000